

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Daiva Grudzinskienė

Edukologijos magistratūros studentė
(Vaikų teisių apsaugos vadybos specializacija)

TĖVŲ POŽIŪRIO Į IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ TEISES YPATUMAI

Magistro darbas

Mokslinis vadovas:
doc.dr. Rolandas Paulauskas

Šiauliai, 2011 m.

Darbas originalus.....Daiva Grudzinskienė

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
SUMMARY.....	4
ĮVADAS.....	6
1. ŠEIMOS FUNKCIJOS AUGINANT IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKUS.....	8
1.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų vystymosi ypatumai.....	8
1.2. Šeimos samprata.....	13
1.3. Šeimos funkcijos.....	14
2. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ TEISIŲ SAMPRATA.....	17
2.1. Vaiko samprata.....	17
2.2. Vaiko teisių samprata.....	18
2.3. Vaiko teisės šeimoje.....	19
2.4. Vaiko gerovės politika Lietuvoje.....	22
3. TĖVŲ POŽIŪRIO Į IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ TEISES TYRIMAS.....	25
3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	25
3.2. Tyrimo rezultatai ir analizė.....	26
3.2.1. Tėvų požiūrio į ikimokyklinio amžiaus vaikų išlikimo teises analizė.....	27
3.2.2. Tėvų požiūrio į ikimokyklinio amžiaus vaikų raidos ir augimo teises analizė.....	30
3.2.3. Tėvų požiūrio į ikimokyklinio amžiaus vaikų globos ir saugumo teises analizė.....	32
3.2.4. Tėvų požiūrio į ikimokyklinio amžiaus vaikų dalyvavimo teises analizė.....	38
IŠVADOS.....	42
REKOMENDACIJOS.....	45
LITERATŪRA.....	47
PRIEDAI.....	49

TĖVŲ POŽIŪRIO Į IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ TEISES YPATUMAI

Magistro darbas

Tyrimo aktualumas. Šeima yra pagrindinis faktorius, nulemiantis vaiko socializaciją ir jo teisių realizavimą. Vaikas šeimoje auga, bręsta, formuojasi jo asmenybė ir polinkiai, čia jis perima pagrindinių socialinių vaidmenų modelius, šeima užtikrina vaikui emocinę ir fizinę apsaugą nuo supančio pasaulio. Tuo pačiu tėvams tenka atsakomybė už ikimokyklinio amžiaus vaiko teisių ir interesų užtikrinimą šeimoje, kuris garantuoja vaiko fiziologinių, saugumo, meilės ir kt. poreikių patenkinimą, reikalingų darniam asmenybės vystymuisi. Tačiau reikia pabrėžti, kad tėvai sunkiai įsisąmonina, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai turi savo teises, bendraudami su vaikais neretai jas pažeidžia, o vaiko teisių pažeidimai turi didelę įtaką besiformuojančiai asmenybei. Reikia atminti, kad imantis bet kokių su vaiku susijusių veiksmų, turi būti atsižvelgiama į svarbiausią kriterijų - vaiko interesus.

Šiame darbe mokslinės literatūros analizės pagrindu siekiama išsiaiškinti, koks yra tėvų požiūris į ikimokyklinio amžiaus vaikų teises.

Tyrimo objektas. Tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, požiūris į ikimokyklinio amžiaus vaikų teises.

Tyrimo tikslas. Atskleisti tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų teises.

Tyrimo metodika. Tyrimas atliktas anketinės apklausos metodu. Parengta uždaro tipo anketa, apimanti penkis diagnostinius blokus. Siekiant objektyvumo ir patikimumo vertinant pateiktus teiginius, pasirinktas anonimiškos anketos tipas.

Tyrimo dalyvavo 130 respondentų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus ir lankančių Kėdainių rajono darželį.

Pirmajame diagnostiniame bloke prašyta respondentų nurodyti demografinius duomenis.

Antrasis blokas buvo sudarytas iš 5 teiginių apie ikimokyklinio amžiaus vaikų išlikimo teises.

Trečiame klausimų bloke tyrimo dalyviai turėjo atskleisti savo požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų raidos ir augimo teises.

Ketvirtajame – dalyviai turėjo atsakyti, kaip jie vertina ikimokyklinio amžiaus vaikų globos ir saugumo teises.

Penktajame – respondentų teirautasi apie jų požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų dalyvavimo teises.

SUMMARY

THE PECULIARITIES OF THE PARENT'S ATTITUDE TOWARDS THE CHILDREN'S RIGHTS

The Master's thesis

The relevance of the study. The family is the main factor determining socialization of the child and successful realization of his or her rights. The child grows and matures in the family, his or her personality and preferences are developing. The child takes over the models of the main social roles existing in the family. The family is a guarantee of the emotional and physical security for the child in the surrounding world. At the same time the responsibility to protect and safeguard the pre-school aged child's rights and interests in the family guaranteeing satisfaction of his or her physiological, security, love and other needs which is necessary for the successful and harmonious development of the personality falls on the parents. However, we have to admit that the parents hardly understand that their pre-school aged child has his or her rights and often undermine them while communicating with the child. Such violations leave a big impact on the developing personality. We have to remember that before taking any actions in regards to the child, we have to take into account and consider the main criterion which is the child's interests.

On the background of the analysis of the scientific literature we tried to find out the attitude of the parent's towards the rights of their pre-school aged children.

The object of the study. The attitude of the parent's raising the pre-school aged children towards the rights of the pre-school aged children.

The aim of the study. To reveal the attitude of the parent's raising the pre-school aged children towards the rights of the pre-school aged children.

The methodology of the study. A questionnaire survey was used in order to reach our aim. A closed type questionnaire was prepared. It encompassed five diagnostic blocks. An anonymous type of the questionnaire was chosen in pursuit of the objectivity and reliability. 130 respondents raising the pre-school aged children who attended a kindergarten in Kėdainiai district participated in the survey.

In the first diagnostic block the respondents were asked to provide their demographic data.

The second block consisted of 5 statements on the rights of survival of the pre-school aged children.

In the third block the respondents had to reveal their attitude towards the pre-school aged children's rights of growing and developing.

In the fourth block the respondents had to reveal their opinion and judgment on the pre-school aged children's rights of security and protection.

In the fifth block the respondents were asked about their attitude towards the pre-school aged children's participation rights.

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Per pastaruosius kelis dešimtmečius įvyko nemažai esminių vaiko teisių pokyčių tiek tarptautinės, tiek nacionalinės teisės lygmeniu. Ryškiausias – pasikeitusi vaiko teisių samprata: šiandien vaikai laikomi visaverčiais teisės subjektais, turinčiais savarankiškas teises ir pareigas. Nors vaikai ir pripažįstami savarankiškais teisės subjektais, tačiau negalime pamiršti, kad vaiko teisių įgyvendinimas ir jo interesų apsauga pirmiausia priklauso nuo asmenų, morališkai ir teisiškai įpareigotų užtikrinti jų realizavimą: tėvų, globėjų (rūpintojų), kitų šeimos narių G. Sagatys (2006).

Kaip pažymi V. Aramavičiūtė (1978) , šeima yra pirmoji ir svarbiausia aplinka, kurioje vaikas auga, vystosi, įsijungia į visuomenės gyvenimą. Pirmuosius žmoniškumo pradus vaikas išsiugdo šeimoje. Šeima moko vaikus mylėti žmogų kaip vertybę, stengtis nepažeisti žmogaus vertės jausmo ir laisvių. Anot G. Navaičio, šeima – svarbiausias veiksnys, lemiantis vaiko asmenybės vystymąsi.

Vaikas pirmiausia šeimoje sužino, kas gera ir kas bloga, kas dora ir kas ne, kas galima ir ko nedera daryti. Laikui bėgant, jo akiratis plečiasi, tačiau šeimoje įskiepytos vertybės, suformuoti įgūdžiai ir įpročiai, tėvų meilė, pamokymai ir patarimai išlieka ilgam - tai ir yra tas pamatas, ant kurio statomas būsimo piliečio gyvenimas. Vaikas stebi jam artimus žmones ir stengiasi jais sekti. Vertybės, susiformavusios šeimoje, vėliau lemia daugelį žmogaus savybių (K.Miškinis 2003).

G. Sakalauskas (2000) šeimą apibūdina kaip svarbiausią terpę, kurioje vaikas gali sėkmingai augti ir vystytis. Tačiau ne visose šeimose ikimokyklinio amžiaus vaiko teisių įgyvendinimui skiriamas pakankamas dėmesys, vaiko teisės dažnai pažeidžiamos pačių artimiausių vaikui žmonių - tėvų. Apie šeimos funkcijas, jos įtaką ir svarbą ikimokyklinio amžiaus vaikui rašė: Miškinis (2003), G. Skujienė, A. Steponėnienė (2005), J. Uzdila (1993), G. Valickas (1997), G. Sakalauskas (2000), Z. Bajoriūnas (1997), J.Vaitkevičiaus (1999), L. Jovaiša (1993) ir kt. Apie vaiko teises rašė: G. Sagatys (2006), G.Babachinaitė (1996), R. Bulotas (2003), B. Kairienė (2007), S. Fountain (2000), Ž. Jonynienė (2005), I.Kerulienė (2008) ir kt.

Tyrimo problema. Tėvai bendraudami su ikimokyklinio amžiaus vaikais neretai pažeidžia jų teises, manydami, kad jie dar per maži turėti savo teises, reikšti nuomonę, būti lygiaverčiais ir aktyviais visuomenės nariais, kad priimant bet kokius su vaiku susijusius sprendimus, būtina atsižvelgti į vaiko interesus. Vaiko teisių apsaugos problema šiuo metu yra labai aktuali. Stengiamasi visais įmanomais būdais užtikrinti vaiko teisių apsaugą šeimose. Tačiau Lietuvoje ikimokyklinio amžiaus vaikų teisės, jų gerbimo ir saugojimo ypatumai tėvų ir vaikų

bendravime nėra plačiai nagrinėjamos. Koks iš tiesų yra tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, požiūris į ikimokyklinio amžiaus vaikų teises? Ar šeimoje jos yra gerbiamos ir tinkamai užtikrinamos?

Tyrimo objektas. Tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, požiūris į vaikų teises.

Tyrimo hipotezė. Tikėtina, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų tėvai miesto rajone, ne visuomet užtikrina ir gerbia jų teises.

Tyrimo tikslas. Atskleisti tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų teises.

Tyrimo uždaviniai.

1. Išanalizuoti mokslinę literatūrą, teisinius dokumentus pasirinkta tema.
2. Atskleisti tėvų požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų teises, atliekant anketinę apklausą.
3. Pateikti išvadas ir rekomendacijas.

Tyrimo metodologija. Tyrimo filosofiniu pagrindu pasirinkta socialinio konstruktyvizmo metodologija, kai supratimas ir žinios apie ugdymą konstruojamos remiantis įgytą patirtimi ir ją reflektuojant. Socialinio konstruktyvizmo filosofinė paradigma bendruomenės požiūrių suderinamumą leidžia apibūdinti kaip konstruktyvaus mąstymo ir veiklos sritį. Metodologija grindžiama remiantis mokslinės literatūros bei teisinių dokumentų analize, bei suformuotu tyrimo instrumentarijumi. Tyrimo objekto įvertinimui buvo pasirinktas kiekybinis tėvų požiūris į ikimokyklinio amžiaus vaikų teises tyrimas, naudotas tyrimo instrumentas - anketa.

Tyrimo metodai.

1. Mokslinės literatūros, teisinių dokumentų analizė.
2. Tėvų anketinė apklausa.
3. Duomenų analizė kompiuterinėmis programomis SPSS/PC (Statistical Package for the Social Sciences) 17.0 for Windows ir Microsoft Excel.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrimas atliktas 2011 metais sausio – vasario mėnesiais, Kėdainių rajono darželyje, kurį lanko kaime, miestelyje ir keli mieste gyvenančių tėvų vaikai. Tyrimo imtį sudarė 130 respondentų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus.

Tyrimo etapai.

1 etapas. Formuluojama darbo tema, tikslas, uždaviniai, analizuojama mokslinė literatūra ikimokyklinio amžiaus vaikų raidos, vaikų teisių, šeimos funkcijų klausimais.

2 etapas. Sudarytas tyrimo instrumentarijus, pasirinktas tyrimo metodas – anketinė apklausa, parengtas tyrimo instrumentas – anketa tėvams, atliktas empirinių duomenų rinkimas.

3 etapas. Atlikta gautų kiekybinio tyrimo duomenų statistinė bei aprašomoji analizė, patikrinta darbo hipotezė, parengtos išvados ir rekomendacijos.

Darbo naujumas. Lietuvoje rūpinamasi vaikų teisių apsauga, priimti vaiko teises reglamentuojantys dokumentai, veikia įvairios organizacijos, vykdomi tyrimai vaiko teisių apsaugos srityje, jų ygyvendinimui, pažeidimams, tačiau tėvų požiūris į ikimokyklinio amžiaus vaiko teises nėra plačiai tyrinėtas. Todėl manau, kad darbas, tyrimo rezultatai, išvados, rekomendacijos bus naudingos tėvams ir pedagogams.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro šios dalys: santrauka (lietuvių ir anglų kalbomis), įvadas, 3 skyriai, išvados, literatūros sąrašas, priedai. Darbe pateiktos 5 lentelės ir 7 paveikslai.

1. ŠEIMOS FUNKCIJOS AUGINANT IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKUS

1.1. Ikimokyklinio amžiaus vaikų vystymosi ypatumai

Ikimokyklinio amžiaus vaikų tarpsnis ypatingas. Vaikai nuolat domisi pasauliu, nori daug ką sužinoti, ir tas ugdymo (si) procesas sėkmingiausias, kai vaikas yra aktyvus. Taip geriau jis pažįsta pasaulį ir įgyja daugiau patirties, savarankiškumo, įgunda pats spręsti problemas ir įgyti žinių, pasitikėti savimi, geba bendradarbiauti (D.T . Dodge,J. Phinney 2008).

Ikimokykliniame amžiuje susiklosto palyginti pastovus vidinis pasaulis, tad vaiką pirmą kart galima pavadinti asmenybe, nors, žinoma, dar ne visiškai susiformavusia, tačiau gebančia toliau vystytis ir tobulėti (V.Muchina 1988).

Apžvelgdami raidos psichologijos istoriją, galime pastebėti, kad susiformavo kelios teorijos, apibūdinančios žmogaus vystymosi eigą ir įvairovę. Ž. Piaget teorija psichoanalitinę ir kognityvinę žmogaus raidą aiškina vystymosi stadijų modeliu, grįstu mintimi, kad biologinis brendimas lemia psichosocialinį ir pažintinį progresą. Z. Froidas įvedė psichoseksualinio vystymosi sampratą, E. Eriksonas papildė ją socialiniu turiniu.

Fizinė raida. O. Monkevičienė (2003) išskiria tokius ikimokyklinio amžiaus vaikų fizinės brandos ypatumus: padidėja savarankiškumas, laikantis asmeninės higienos, maitinantis, rengiantis. Vaikai jau geba patys apsistarnaut, yra gana įgudę. Tikslingai ugdant, susiformuoja gebėjimas saugiai elgtis namie, grupėje, kieme. Vaikai daug ir aktyviai juda. Intensyviai lavėja gebėjimas išlaikyti pusiausvyrą judant. Vaikai gana vikrūs, lankstūs, greiti, patiria džiaugsmą judėdami. Išlavėjęs gebėjimas atlikti tikslus judesius pirštais ir rankomis.

M. Pileckaitė - Markovienė, ir kt. (2004) mano, kad šio laikotarpio fizinio vystymosi vektorius daugiau nukreiptas į smulkiąją motoriką, tikslingą manipuliaciją rankomis. Autorės nurodo, kad 4 - 5 m. vaiko regos ir rankų koordinacija ir smulkioji motorika pasiekia tokį lygį, kad vaikas gali įsipilti sulčių, smulkinti maistą peiliu ir šakute, užsisėgti sagas, parašyti didžiąsias raides ir kelis skaičius. 5 m. vaikas turėtų mokėti kirpti pagal liniją. Stambiosios motorikos srityje 4 - 6 m. vaikas daug ir koordinuotai juda. Jam reikia daug erdvės fizinei veiklai. Autorių teigimu, fizinė raida skatina socialinę ir emocinę raidą. Kai vaikai suvokia, ką geba kūnas, jie įgauna pasitikėjimo, tada mieliau imasi naujų ir daugiau pastangų reikalaujančių užduočių. Taip atsiranda kelių raidos sričių sąveika, kuri teigiamai veikia visą vaiko raidą.

Emocinė raida. Emociją būtų galima trumpai apibrėžti kaip vaiko psichikos būseną kuri pasireiškia fiziologiniu sužadiniu, tam tikrais išraiškos veiksmais ir sąmoningu išgyvenimu. Jos pobūdis priklauso nuo to, ar žmonės ir aplinka padeda, ar trukdo vaikui siekti savo tikslų.

Paprastiau tariant, jei vaikas gali gauti tai, ko siekia, jam kils teigiamos emocijos, pavyzdžiui, džiaugsmas, o jei jam trukdoma – neigiamos – pavyzdžiui, pyktis (D.T Dodge, C.Heroman 2008).

Apie 4 - 5 metus vaikas išgyvena emocinę krizę, kurios pagrindinė problema yra iniciatyvumas- kaltės jausmas. Vaikas bando elgtis savarankiškai, mėgina ką nors padaryti, tačiau pirmosios pastangos būna ne visada sėkmingos. Blogiausia ką gali padaryti tėvai, auklėtojos, kritikuoti, apšaukti vaiką - tai vietoj iniciatyvumo atsiranda kaltumo jausmas. Blogai, jei šeima nedarni, vaikai psichologiškai apleisti, niekas nesirūpina jų emociniu palaikymu (D. Gailienė, L. Bulotaitė, N. Sturlienė 1996).

Emocijos ir jausmai yra santykio su savimi ir aplinka išgyvenimai. Tai išgyvenimai, kylantys tuomet, kai daiktai ar reiškiniai tenkina arba netenkina vaikų poreikių. Vaiko emocijos-vaiko protinio vystymosi, socialinių santykių ir fizinės sveikatos pagrindas (V. Aramavičiūtė 1978).

Ikimokykliniame amžiuje formuojasi emocinė kompetencija. Danielis Golemanas (1995) išskiria tokius kompetencijos gebėjimus:

1. Gebėjimas susivokti savo emocinėje būsenoje.
2. Gebėjimas atpažinti kitų emocijas. Orientuojantis pagal veido išraišką, balso intonaciją, elgesį, atspėti kito nuotaiką, jausmus.
3. Gebėjimas naudotis savo kultūrinei aplinkai priimtą emocijų žodyną.
4. Gebėjimas reaguoti į kito emocinę būseną.
5. Gebėjimas suprasti, kad išorinė emocijų raiška dažnai neatitinka vidinės emocinės būsenos.
6. Gebėjimas adaptyviai įveikti stresą ir sunkius jausmus keliančias situacijas.
7. Gebėjimas suprasti, jog ryšiai su kitais labai priklauso nuo to, kaip jų atžvilgiu reiškiamos emocijos.
8. Gebėjimas pripažinti ir priimti savo jausmus, didėjantis kompetencijos jausmas, jog gebi kontroliuoti atsaką į savo emocinę būseną ar kito emocinį poveikį.

Pasak O. Monkevičienės (2003) tik nedidelė dalis šio amžiaus vaikų gerai suvokia savo jausmus, geba juos įvardyti, apie juos kalbėti, kadangi suaugusiųjų emocinis raštingumas yra menkas, todėl jie dažnai mano, kad vaikai dar per maži išgyventi įvairius jausmus, vengia apie tai kalbėti.

Tėvų elgesio įtaka vaiko emocijų vystymuisi turi didžiulę reikšmę. Šeimos gyvenimas, jame vykstanti žmonių veikla, tėvų elgesys su vaiku yra pirmieji ir svarbiausieji vaiko emociniai dirgikliai, lemiantys vaiko emocinį vystymąsi (V. Aramavičiūtė 1978).

Pažintinė raida. Dar prieš kelis dešimtmečius psichologų nuomonės dažnai buvo visiškai priešingos: vieni teigė, kad vaiko pažintinę raidą lemia tik biologiniai veiksniai, kiti - kad

svarbiausios yra aplinkos sąlygos. Dabar, remiantis daugybe tyrimų, nustatyta, kad tiek įgimti veiksniai, tiek mokymasis lemia vaiko pažintinę raidą (R. Žukauskienė, 1998).

J. Piaget tyręs vaiko pažinimo procesus, intelekto raidoje skyrė 4 pagrindines stadijas (R. Žukauskienė, 1998).

1. Sensomotorinę (0 – 2 m.). Vaikas manipuliuoja išorės aplinkos daiktais ir taip sužino apie jų pastovumą.
2. Ikioperacinę (2 - 7 m.). Vaikas pradeda kalbėti. Galimi mintiniai veiksmai, susiję su žinomais įvykiais.
3. Konkrečių operacijų (7 - 11 m.). Susiformuoja gebėjimas samprotuoti logiškai.
4. Formalių operacijų (11 – 15 m.). Formuojasi implikacijos, abstrakcijos, įgyjamas sugebėjimas mintyse vertinti hipotezes.

O. Monkevičienės (2003) teigimu, ikimokyklinio amžiaus vaiko pažinimo gebėjimai yra saviti ir kintantys. Šio amžiaus vaikams būdingas **simbolinis mąstymas**, jie geba stebėti suaugusiųjų elgesį ir jį mėgdžioti, modeliuoti po tam tikro laiko. Taip jis mokosi savarankiškumo, naujų įgūdžių, sprendžia problemas. Penkiametis jau žaidžia sudėtingus simbolinius žaidimus. Simboliniuose žaidimuose vaikas laisvai modeliuoja pasaulį taip, kaip jį supranta, suvokia. Jau turi sukaupęs didžiulį kiekį realių daiktų atvaizdų, todėl geba mąstyti apie daiktus ir jų savybes vaizdais net ir tuomet, kai jų tiesiogiai nesuvokia, kai jų nėra čia ir dabar. Ikimokyklinio amžiaus vaiko mąstymas vis dar pasižymi **centrizmu**. Vaikas pastebi ir išimena atskiras daiktų savybes, tačiau negali tuo pat metu galvoti apie keletą dalykų. Vaiko mąstymas pasižymi ir **egocentrizmu**. Ikimokyklinio amžiaus vaiko **mąstymas magiškas**. Penkiametis ar šešiametis žaisdamas lengvai „sugyvina“ daiktus. Jis pats sau atrodo esąs centrinė figūra, kuri savo galia lemia įvykius. Penkiametis ar šešiametis vis dar **sunkiai skiria realybę nuo fantazijos**. Nuo penkerių metų vaikas jau geba mąstyti logiškai, tačiau tik viena kryptimi- mat negeba mintyse atlikti atvirkštinių veiksmų, operacijų.

Piaget nuomone, nereikia greitinti vaikų protinės raidos specialiais mokymo metodais ar sudarant specialias aplinkos sąlygas. Vaikai, jo nuomone, patys aktyviai eksperimentuoja su aplinka ir susikuria naują požiūrį į aplinką. J. S. Bruneris, L. Vygotskis manė, kad suaugusieji turi skatinti vaiko žingeidumą, kursdami turiningą aplinką ir specialiai jį lavindami. (R. Žukauskienė, 1998).

Kalbos raida. R. Žukauskienė (1998) pateikia kelias teorijas, aiškinančias kalbos raidą:

Psicholingvistai mano, kad tiek kalbos struktūra, tiek funkcijos yra svarbios vaikui bendraujant su kitais žmonėmis. Vaiko kalbos raidai svarbūs tiek aplinkos, tiek biologiniai veiksniai.

Biheavioristinės teorijos šalininkai kalbos išmokimo mechanizmus aiškina tarp stimulo ir atsakymo. Chomsky teorija teigė, kad panašaus amžiaus vaikų kalbiniai sugebėjimai yra panašūs neatsižvelgiant į didžiulius kultūrinius, ekonominius, šeimos aplinkos ir gimtųjų kalbų skirtumus. Vygotskis savo darbuose analizavo šnekamosios ir rašytinės kalbos mokymąsi ir raidą. Jo nuomone, kalba yra psichikos funkcija, bendravimo priemonė.

Pasak I. Garšvienės ir R. Ivoškuvienės (1993) trečiaisiais metais vaikas ne tik išmoksta tarti žodžius, sudaryti sakinius, bet ir mokosi bendrauti, tobulėja kalbos supratimas. Labai intensyviai gausėja žodynas, išmokstami pagrindiniai gramatiniai dėsniniai. Apie 4 - 5 metus vaikai supranta sudėtingesnius prijungiamuosius sakinius, prielinksnius įvairiose situacijose, baigiasi fiziologinis šveplavimas. Kalba tampa gramatiškai taisyklinga. Šis amžius - sensytyvus, palankus metas vystyti išsivystę kalbai.

M. Pileckaitės - Markovienės, ir kt. (2004) teigimu, apie 4 - 6 m. prasideda antrasis kalbos mokymosi etapas, kurio skiriamasis bruožas yra tai, kad vaikas pats pradeda save skatinti sėkmės pojūčiu. Žodžių reikšmės tampa labiau apibendrintos. Vėlyvučiu ikimokykliniu laikotarpiu vaiko fonologinės žinios pasireiškia eksperimentavimu - vaikai mėgsta kurti savo kalbą.

Žaidimo svarba ikimokykliniame amžiuje. Vaikystė - tai žaidimų metas. Žaidžiantis vaikas, jausdamas ir mąstydamas ugdo savo gebėjimus. Per žaidimą besivystantis mąstymas yra labai svarbus pagrindas būsimam lanksčiam ir individualiam suaugusiojo žmogaus mąstymui. Vaikai turi teisę daug žaisti todėl, kad būtent žaidami jie gali lavinti savo individualius gebėjimus, turtinti jausmus bei puoselėti mąstymo galias ir taip ugdyti savo individualybę (P.Langas, S.Piūler 2002).

Žaisdami su kitais vaikais, ypač bendraamžiais, yra labai svarbūs vaiko socialinei, moralinei ir emocinei raidai ir sugebėjimui įveikti stresą ir nesivelti į konfliktus. Būtent laisvai žaisdamas vaikas išmoksta suprasti kitus, dalytis, užjausti, ugdyti bendradarbiavimo įgūdžius (Vaikų teisės, nuostatų įgyvendinimas, 2002).

Pasak R. Žukauskienės (1998), žaisdami vaikai įgyja naujų sugebėjimų, socialinės patirties, ugdo savo motorinius sugebėjimus, spęsdami sudėtingas užduotis, žaisdami žodžiais ir mintimis, lavina savo protą, vaidindami vaidmeninius vaidinimus įsisąmonina socialiai priimtinas elgesio normas ir moralės taisykles.

Atlikti tyrimai rodo, kad vaikas, turintis gerai išvystytus žaidimo įgūdžius, sėkmingiau ugdomi ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Žaidimas skatina mąstymo įgūdžių formavimąsi: patirties atkūrimą atmintyje, atkūrimo mechanizmo suvokimą ir iškylančių problemų suvokimą ir iškylančių problemų sprendimą. Žaidimo metu įgyjami ir socialiniai įgūdžiai, nes vaikai veikia kartu ir dalijasi mintimis (D.T Dodge, C.Heroman 2008).

Taigi, veikdami drauge namuose ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, vaikui bus visokeriopai naudinga, nes tai padės ikimokyklinio amžiaus vaikui: bendrauti ir gerai sutarti su kitais vaikais, gerai jaustis ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, pažinti raides ir išmokti skaityti, susipažinti su matematikos pradmenimis, išsiugdyti kalbėjimo ir rašymo įgūdžius, ugdyti kūrybiškumą, gebėti daryti sprendimus, tobulinti fizinius gebėjimus, įgyti pasaulio pažinimo įgūdžių, pasitikėti savimi ir gerbti kitus, ugdymą (si) patirti kaip malonų procesą (D. T. Dodge, J. Phinney 2008).

Ikimokyklinio amžiaus vaikai yra smalsūs pasaulio tyrinėtojai, jie eksperimentuoja su aplinka, norėdami kuo daugiau sužinoti ir patirti. Todėl tėvams, svarbu pažinti vaiką, žinoti kas yra būdinga viename ar kitame amžiaus tarsnyje, kuo jis domisi, kaip galima jam padėti tobulėti, pažinti pasaulį, sėkmingai prisitaikyti naujoje aplinkoje, susirasti draugų, nes kiekvienas vaikas yra individualybė. Ikimokykliniame amžiuje formuojasi ne tik vaiko psichikos bruožai ir savybės, nulemiančios bendrąjį jo elgsenos pobūdį dabar, bet ir tie socialinės elgsenos bruožai, kurie išryškės tik tolimesnėje ateityje.

1.2. Šeimos samprata

K. Miškinis (2003) šeimą apibūdina kaip mažutę valstybėlę, kurioje tėvai pirmieji tampa savo vaikų auklėtojais. Jie saugo ir gina savo atžalas, perduoda jiems šeimos bei tautos tradicijas, skiepija žmogiškąsias vertybes. Vaikai, nuo pirmųjų dienų patyrę savo šeimos meilę, vieni kitų pagarbą, išmoksta gerbti ir mylėti kiekvieną žmogų, bendrauti ir bendradarbiauti su kitais. G. Skujienė, A. Steponėnienė (2005) žmonių „šeimą“ apibūdina šitaip, šeima - tai žmonių grupė, kurią sieja santuokos, kraujo arba įvaikinimo ryšiai, patvirtinti įstatymų arba socialiai pripažintos tvarkos, dorovinė atsakomybės, preidermės ir pareigos, kuri turi ir tvarko bendrą ūkį.

Pasak psichologo G. Valicko (1997) nuo pat pirmųjų kūdikio gyvenimo akimirku prasideda socializacijos procesas, kiekvienas gimęs vaikas iš karto netampa viską suvokiančiu, žinančiu kaip elgtis, sumaniai įvertinančiu socialinio bendravimo subtilybes ir jas išmanančiu visuomenės nariu. Stebėdamas ir mokydamasis jis pamažu suvokia, kas yra toji aplinka ir kaip joje galima ir vertėtų elgtis. Šeima yra pirmoji vaiko „bendruomenė“, iš kurios jis daugiausiai išmoksta.

Anot D. Kabašinskaitės (2002) vaikų padėtis šeimoje pasikeitė dėl šeimos ekonominės priklausomybės nuo darbo užmokesčio industrinėje ir poindustrinėje visuomenėse. Šis pokytis nulėmė tai, jog tiek tėvai, tiek vaikai daugiausia laiko praleidžia už šeimos ribų. Šis procesas susilpnino vaiko ryšius su šeima. Nors pasak G. Sakalausko (2000) šeima yra svarbiausia terpė, kurioje vaikas gali sėkmingai augti ir vystytis.

Šiandien keičiasi šeima, šeimos modeliai, skirtingai interpretuojama ir pati šeimos samprata. Paprastai šeimos skirstomos pagal jų struktūrą:

- nuklearinė šeima: sutuoktiniai ir vaikai, sutuoktiniai, neturintys vaikų, sutuoktiniai, turintys įsūnytus (įdukrintus) vaikus, netgi sugyventinių pora (turinti ar neturinti vaikų);
- išplėstinė šeima: kelių (bent trijų) kartų šeima;
- nepilna šeima: kai stokoja vieno iš tėvų (vienas iš tėvų miręs, ar iširusi šeima);
- tos pačios lyties poros šeima (Vaitkevičius 1999).

Pasak I. Leliūgienės (2003), populiariausia nuklearinė šeima, susidedanti iš sutuoktinių poros ir vaikų (arba be jų), jos pagrindas yra santuoka. Nuklearinė šeima gali būti pilna arba nepilna – ją sudaro vaikai ir vienas iš tėvų. Šeima vieno tėvo tampa po skyrybų, mirus vienam iš sutuoktinių ar kai vaiką pagimdo neištekėjusi moteris. Dėl visų šių priežasčių susikuria vieno tėvo šeima, kur vaiką augina motina ar tėvas. Jeigu šeimoje yra keletas šeiminių branduolių (seneliai, proseneliai, anūakai ar brolių ir seserų šeimos), ji laikoma išplėstine.

1.3. Šeimos funkcijos

Šeimos funkcijos yra skirstomos įvairiai, Z. Bajoriūnas (1997) skiria šias pagrindines šeimos funkcijas: vaikų gimdymo, auginimo bei auklėjimo, tautos etoso tęstinumo, ūkinę ir ekonominę funkcijas, rekreacinę, komunikacinę, emocinę, reguliuojančią bei seksualinę funkcijas. J.Vaitkevičiaus (1999) šitaip klasifikuoja: žmonių giminės tęsimo, šeimos narių gyvenimo organizavimo, tarpusavio paramos ir kontrolės, šeimos ūkio tvarkymo, visuomenės kultūros perdavimo bei jos tęsimo, psichosocialinė, jaunosios kartos ugdymo bei socializavimo.

J. Uzdila (1993) skiria reprodukcinę, auklėjimo, ekspresyvinę – rekreacinę, socialinę – ekonominę, dvasinę – psichologinę ir buitinę funkcijas. Šioje klasifikacijoje vaikų gimdymą ir auginimą apima reprodukcinė funkcija. L. Jovaiša (1993) nurodo tokias šeimos funkcijas:

- saugoti ir puoselėti šeimos narių ištikimybę ir darną;
- sudaryti palankias vaikų vystymosi ir brendimo sąlygas;
- stiprinti šeimos ūkį ir racionaliai tvarkyti ekonomiką;
- rūpintis vaikų išsilavinimu, padėti ugdymo įstaigai mokyti ir auklėti vaikus;
- ugdyti vaikų pažiūras, dorovinį elgesį ir parengti juos gyvenimui ir darbui visuomenėje.

Autoriai išskiria svarbiausias šeimos funkcijas, kurios yra susijusios su vaikais: vaikų gimdymas, auginimas, jaunosios kartos ugdymas.

Apibendrinant mokslininkų siūlomas šeimos funkcijų klasifikacijas, galima išskirti šias pagrindines funkcijas: 1) reprodukcinė funkcija, 2) ūkinė ekonominė funkcija, 3) socializacijos funkcija, 4) psichologinė funkcija, 5) rekreacinė funkcija, 6) seksualinė funkcija.

Reprodukcinė funkcija apima vaikų gimdymą, auginimą, auklėjimą. Vaikų gimdymas, auginimas, priežiūra, auklėjimas tėvams nėra prievarta, tai yra vienas iš svarbiausių ir labiausiai įsisąmonintų poreikių. Todėl nuo tėvų priklauso vaikui diegiama moralinių vertybių sistema, formuojamos elgesio normos (J. Uzdila 1993).

Ūkinė – ekonominė funkcija kuria šeimos ekonominę gerovę, kuri yra viena iš svarbiausių sąlygų, lemiančių šeimos tvirtybę, daugybės išorinių ir vidinių reikmių tenkinimą, bendrą pasitenkinimo dvasią šeimoje.

Socializacijos funkcija apima bendruosius socializacijos procesus ir tautos tradicijų perdavimą. Z. Bajoriūnas (1997), J. Uzdila (1993), nagrinėdami socializacijos šeimos funkciją, pabrėžia šeimos tradicijų puoselėjimą, nacionalinę kultūrą.

Psichologinė funkcija rodo koks svarbus yra žmogaus nusiteikimas mylėti kitus, jais rūpintis ir būti mylimu. Toks nusiteikimas leidžia žmogui šeimoje jaustis saugiai (J. Uzdila, 1993).

Rekreacinė funkcija skirta turiningai ilsėtis, fizinėms ir dvasinėms jėgoms atgauti, sveikatai. Šią funkciją apibūdina du požymiai: 1) laikas, kurį kiekvienas šeimos narys gali skirti poilsiui ir pramogoms, ir 2) šio laiko naudojimo būdas.

Seksualinė funkcija užtikrina seksualinio žmonių poreikių patenkinimo pilnatvę. Seksualinis gyvenimas praturtina sutuoktinių gyvenimą, palaiko draugystės, saugumo jausmą (Z. Bajoriūnas, 1997).

V. Aramavičiūtė (1978) pagrindine šeimos funkcija įvardina, vaiko ruošimą savarankiškam gyvenimui, mokymą jį dirbti ir kurti visuomenės labui.

Ugdymo šeimoje tyrinėtojas K. Miškinis (1993) nurodo tokias dažniausiai pasitaikančias ugdymo klaidas:

- tėvai nesuvokia savo ugdomosios funkcijos. Šią klaidą dažniausia lemia pernelyg didelis tėvų rūpinimasis šeimos buitimi, dėmesio sutelkimas į asmeninę veiklą, taip pat nesutarimas šeimoje, girtavimas ir kt.;
- nesugebėjimas suvokti savo vaikų amžiaus tarpsnių ypatumų ir atsižvelgti į juos: tėvai nemoka įsijausti į savo vaikų vidinį pasaulį ir kartu su jais „augti“;
- antrosios klaidos pasekmė – per didelis tėvų griežtumas, kol vaikai dar maži. Tokiu auklėjimu tėvai pabrėžia vaiko nelygiateisiškumą bei slopina jo savarankiškumą;

- vaikams suteikiama per didelė laisvė, kuriai jie dar nepasirengę. Dažniausiai taip atsitinka šeimai yrant, dėl perdėtos meilės vaikams arba esant atokumo autoritetui;
- nenuoseklūs ir nesuderinti tėvų bei vyresniųjų šeimos narių pedagoginiai veiksmai: tėvas draudžia, bara, o mama leidžia, gina, seneliai paslapčia užtaria.
- „neprotinga meilė vaikams“. Tai tokios meilės apraiškos, kaip „graudulio meilė“, kuomet vaikui leidžiama viskas, ko tik jis geidžia, „despotiška meilė“ – tėvai su vaikais elgiasi kaip su daiktais, „išpirkos meilė“ – tėvai, tenkindami visus vaiko poreikius, mano labai gerai atlieką savo priedermę.

Ikimokyklinio amžiaus vaikams visos aptartos šeimos funkcijos yra svarbios, nes jos visos yra susijusios su vaikų gerbūviu. Reprodukcinė funkcija užtikrina vaikų auginimą, priežiūrą. Ūkinė – ekonominė funkcija kuria šeimos ekonominę gerovę. Psichologinė funkcija leidžia vaikams šeimoje jaustis saugiai. Rekreacinė funkcija garantuoja turiningą fizinį ir dvasinį poilsį. Šeima - tinkamiausia aplinka vaiko vystymuisi, gerovei ir teisių apsaugai klestėti.

2. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ TEISIŲ SAMPRATA

2.1. Vaiko samprata

Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1989 m. lapkričio 20 d. priimtos Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 1 straipsnyje teigiama: „Šioje Konvencijoje vaiku laikomas kiekvienas žmogus, neturintis 18-os metų, jei pagal taikomą įstatymą jo pilnametystė nepripažįstama anksčiau“. (Valstybės žinios, 1996 03 20. Nr. 25- 625).

Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 2 straipsnyje nurodyta, kad „vaikas yra žmogus, neturintis 18 metų, išskyrus atvejus, kai įstatymai numato kitaip“ (Valstybės žinios, 1996 04 12. Nr. 33- 807).

Lietuvos Respublikos vaiko globos įstatymo, priimto 1998 m. kovo 24 d., 2 straipsnis taip pat įtvirtina, kad „vaikas - kiekvienas žmogus, neturintis 18 metų, jei pagal taikomą įstatymą jo pilnametystė nepripažįstama anksčiau“. (Valstybės žinios, 1998 04 15. Nr. 35- 933).

Šiame amžiaus tarpsnyje vaikai, pasak D. Kabašinskaitės (2002) yra ekonominio ir politinio priklausomumo stadijoje. Ekonominė prasme jie yra priklausomi nuo šeimos išteklių bei socialinių paslaugų. Vaikų politinės teisės yra apribotos: teisę balsuoti jie įgyja nuo 18 metų. Amžius yra vyraujantis kriterijus nustatant vaikų kaip socialinės grupės poziciją visuomenėje, skirstant išteklius tarp skirtingų amžiaus grupių bei nustatant vaikų vietą visuomenės galios struktūroje.

G. Sagatys (2006), vaikystę apibrėžia žmogaus gyvenimo laikotarpį, kurio metu dominuoja specifinės vaiko savybės ir bruožai. Vaikystės suvokimas keičiasi priklausomai nuo visuomenės išsivystymo ir modernios valstybės sukūrimo. Taigi, pati vaiko samprata yra glaudžiai susijusi su visuomenės kultūra, tradicijomis ir socialine struktūra.

Vaikystę, anot G. Sagačio (2006), reiktų suvokti kaip tam tikrą žmogaus vystymosi stadiją, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko individualias charakteristikas, nes vaikai kaip ir suaugusieji turi bendrąsias žmogaus teises ir laisves, kurios atsižvelgiant į jo interesus, nulemtus fizinio, emocinio, protinio nesubrendimo, gali būti praplėstos arba apribotos.

Vaiko sąvoka psichologinėje, edukologinėje, teisinėje literatūroje apibrėžiama ir vartojama skirtingai. Psichologijoje skiriami kūdikystės (laikotarpis nuo gimimo iki kol išmokstama vaikščioti), ankstyvosios (iki 7 metų) ir vidurinėsios (7–11 metų) vaikystės, paauglystės (apie 12–18 metų, skiriant ankstyvąją (12–14 metų) ir vėlyvąją (16–18 metų) paauglystę) laikotarpiai, po kurių prasideda suaugusiojo žmogaus gyvenimo periodai (R. Žukauskienė 2008).

Edukologijoje pateikiamas kitoks skirstymas: vaikas įvardijamas kaip bręstantis 1–12 metų žmogus, paauglystės laikotarpis apima 11–15 metus, nuo 15 iki 22 metų periodas priskiriamas jaunystei (L. Jovaiša 2007).

Vaiko statusą apibrėžiantis laikotarpis – santykinė kategorija, kadangi vaiko raidos požiūriu aštuoniolikos metų periodas iš esmės skiriasi vaiko gebėjimu pačiam įgyvendinti savo teises – vienoks yra tik ką gimusio vaiko, kuris yra visom prasmėm priklausomas nuo kitų asmenų. Tačiau visiškai kitoks vaiko vaidmuo yra subrendusio ir gebančio vertinti kitų asmenų požiūri į jį bei elgesį su juo, kai vaiko savarankiškumas, ne tik fizinė, bet ir psichinė bei socialinė branda, prilygsta suaugusiajam. Vaiko statuso apibrėžimas vaiko amžiumi nėra tikslus aktyvaus vaiko teisių turėtojo statuso požiūriu, kadangi amžiumi apibrėžiamas vaiko statusas ne visuomet atspindi jo raidą.

2.2. Vaiko teisių samprata

G.Babachinaitė (1996) siūlo aptarti klausimą, kodėl vaiko teisės apskritai išskiriamos iš žmogaus teisių ir akcentuojamos. Autorė žmogaus teisių ir vaiko teisių santykį apibūdina trimis aspektais:

- 1) vaikas, kaip ir kiekvienas žmogus, turi visas žmogaus (piliečio) teises ir laisves, kuriomis sugeba naudotis;
- 2) atsižvelgiant į protinį ir fizinį nesubrendimą, vaikui būtina ypatinga apsauga bei priežiūra, teisinė apsauga ir iki gimimo, ir po jo. Įstatymais ir kitokiomis priemonėmis vaikui turi būti sudarytos galimybės sveikai ir normaliai vystytis fiziškai, protiškai, doroviškai, dvasiškai. Jau 1959 m. vaiko teisių deklaracijoje buvo pasakyta, kad „žmonija privalo vaikui duoti visa, ką ji turi geriausia“.
- 3) atsižvelgiant į tai, kad vaikas dėl savo asmenybės ypatumų (t. y. fizinio ir socialinio nesubrendimo) nesugeba savo teisėmis pasinaudoti bei apginti savo interesų, visuomenėje turi būti socialiniai institutai, garantuojantys efektyvų vaiko teisių gynimą ir atliekantys vaiko teisių įgyvendinimo garantijų vaidmenį. Žinoma, pagrindinis jų veiklos principas turi būti tik vaiko interesų įgyvendinimas.

R. Bulotas (2003) pateikia tokius aspektus, kodėl reikia atskirai kalbėti apie vaiko teises:

- vaiko teisėms reikia išskirtinio dėmesio, norint pabrėžti, kad vaikai – atskira žmonių grupė turinti savo teises;
- vaikai – turi įvairių poreikių, bet nesugeba savęs apginti;

- nors vaikai minimi žmogaus teisių dokumentuose, bet dažniausiai pavieniuose punktuose, kurie gali būti nepastebėti arba atskirai įgyvendinti. Todėl reikia vientiso vaiko teisių dokumento, kuris galėtų užtikrinti vaikų apsaugą ir globą.

2.3. Vaiko teisės šeimoje

B. Kairienė (2007) teigia, kas visuotinai pripažįstama, kad pagrindinė institucija, kuri savo struktūra ir funkcionalumu gali geriausiai užtikrinti vaiko teisių įgyvendinimą, yra šeima. Pasak D. Kabašinskaitės (2002) šeima yra ypatinga erdvė vaiko - suaugusiojo ryšiams formuoti. Ji kaip saugi ir tinkamiausia aplinka vaiko vystymuisi, gerovei ir apsaugai.

Vaikai dėl amžiaus ypatumų, specifinės padėties šeimoje ir visuomenėje yra viena labiausiai pažeidžiamų socialinių grupių, jie ypač jautriai reaguoja į patiriamus pokyčius aplinkoje, todėl vaiko interesų apsaugai turi būti skiriamas išskirtinis dėmesys.

S.Fountain (2000) vaiko teises skirsto į:

- išlikimo teises, į kurias įeina teisė gyventi, patenkinti svarbiausius poreikius, turėti maisto, būstą, tinkamas gyvenimo sąlygas, prieinamą medicininį aptarnavimą;
- raidos, augimo teises, apibrėžiančias vaiko galimybių plėtojimą, užtikrinančias teisę mokytis, turėti laisvo laiko, dalyvauti kultūrinėje veikloje, gauti reikiamą informaciją, teisę į minties ir sąžinės laisvę;
- globos, saugumo teise, į kurias įeina teisė būti apsaugotam nuo visų netinkamo elgesio, išnaudojimo formų, aplaidaus elgesio. Tai apima vaikų darbo, agresyvaus elgesio su vaikais, seksualinio išnaudojimo ir kitas problemas;
- dalyvavimo teises: teisė aktyviai dalyvauti bendruomenės gyvenime, laisvai reikšti savo mintis, vertinti dalykus, susijusius su pačių vaikų gyvenimu.

Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme įvardintos tokios bendrosios vaiko teisių apsaugos nuostatos:

- visur ir visada pirmiausia reikia atsižvelgti į teisėtus vaiko interesus;
- vaikas turi teisę naudotis visomis Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, šiame bei kituose įstatymuose bei teisės aktų nustatytais vaiko teisėmis bei laisvėmis;
- kiekvienas vaikas turi lygias su kitais vaikais teises ir negali būti diskriminuojamas dėl savo arba savo tėvų ar kitų teisėtų vaiko atstovų lyties, amžiaus, tautybės, rasės, kalbos, tikėjimo, pažiūrų, socialinės, turtinės, šeimyninės padėties, sveikatos būklės ar kokių nors kitų aplinkybių;

- kiekvienam vaikui - tiek iki gimimo, tiek po jo - turi būti garantuota galimybė būti sveikam ir normaliai vystytis fiziškai bei protišcai.

Vaiko teisių komitetas nustatė keturis pagrindinius Konvencijos principus, turinčius ypatingą reikšmę:

Nediskriminacija (2 str.) Vaiko teisių diskriminaciją draudžiančios nuostatos išdėstytos 2 straipsnyje, kuriame sakoma:

„ 1. Valstybės dalyvės gerbia ir garantuoja visas šioje Konvencijoje numatytas teises kiekvienam vaikui, priklausančiam jos jurisdikcijai, be jokios diskriminacijos, nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų arba teisėtų globėjų rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turto, sveikatos, luomo ar kokių nors kitų aplinkybių.

2. Valstybės dalyvės imasi visų reikiamų priemonų, kad vaikas būtų apsaugotas nuo bet kokios diskriminacijos ar bausmių dėl vaiko tėvų, teisėtų globėjų ar kitų šeimos narių statuso, veiklos, pažiūrų ar įsitikinimų.“

Kaip teigia B. Kairienė (2007) diskriminacijos draudimas laikomas bendroju principai, taikomu įgyvendinant visas Konvencijos nuostatas. Principo nuostatų įgyvendinimas nukreiptas šalinti sąlygas, sukeliančias diskriminaciją. Nediskriminacijos principas nereiškia sąlygų suvienodinimo, nes įvertinus kiekvieno vaiko unikalumą ir individualius poreikius kitoniškumo išvengti neįmanoma.

Svarbiausia - vaiko interesai (3 str.) Pirmiausia reikia atsižvelgti į tai, kas vaikui yra geriausia. Be to, šis principas įgyja ypatingą reikšmę, kai netaikomi kiti Konvencijos straipsniai. Vaiko interesai ne visada yra vienintelis ir pagrindinis veiksnys, į kurį reikia atsižvelgti, kartu gali būti ir kitų asmenų interesų. Geriausių vaiko interesų nuostatos minimos kituose Konvencijos straipsniuose: kalbant apie vaiko atskyrimą nuo tėvų (9 str.), tėvų atsakomybę už vaiko auklėjimą ir vystymąsi (18 str.), vaiko, neturinčio galimybės augti šeimoje, specialią apsaugą ir paramą (20 str.), įvaikinimą (21 str.), neįgalių vaikų globą (23 str.), vaiko laisvės apribojimą (40 str.).

Siekiant nustatyti svarbiausius vaiko interesus, svarbu išklausti patį vaiką. Vaikui augant ir bręstant, turi augti vaiko įtaka ir galimybė priimti sprendimus. Šis akivaizdus dalykas dažnai pamiršamas. Suaugusieji yra linkę diskutuoti dėl to, kas vaikams yra geriausia, neklausdami jų nuomonės ir net jų nesiklausdami (Vaiko teisės, nuostatų įgyvendinimas 2002).

Vaiko teisė gyventi ir vystytis. (6 str.) Pasak B. Kairienės (2007), vaiko vystymasis laikomas holistine sąvoka, apimančia vaiko fizinį, protinį, dvasinį, psichologinį, dorovinį, socialinį vystymąsi. Geriausios prielaidos vaiko sveikam vystymuisi yra šeima. Tačiau ne mažesnė yra ir valstybės atsakomybė sudarant fizines, ekonomines, socialines, psichologines, medicininės, kultūrinės, politines, teises ir kitokias prielaidas vaikui vystytis.

Taigi, kiekvieno žmogaus **teisė į gyvybę** yra pagrindinė teisė, ja remiasi visos kitos teisės, laisvės ir pareigos. Konvencijos 6 str. įpareigoja valstybes dalyves pripažinti kiekvieno vaiko neatimamą teisę gyventi. Pagrindų įstatymo 4 str. teigiama, kad kiekvienam vaikui - tiek iki gimimo, tiek ir po jo - turi būti garantuota galimybė būti sveikam ir normaliai vystytis fiziškai, protiškai. Pasak G. Sakalausko (1996), draudžiami bet kokie moksliniai bandymai ar kitokie eksperimentai su vaiku, galintys pakenkti jo gyvybei, sveikatai, normaliai vystytis jo asmenybei.

Vaiko teisė sveikai vystytis atsispindi ir kituose Konvencijos straipsniuose: vaiko apsauga nuo visų smurto formų (19 str.), apsauga nuo išnaudojimo ir bet kokio sunkaus darbo, kuris būtų pavojingas vaiko sveikatai ir fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam bei socialiniam vystymuisi (32 str.), vaiko apsauga nuo kankinimo, žiauraus, nežmoniško, žeminančio elgesio, bausmių (37 str.), vaiko teisė turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jam fiziškai, protiškai, dvasiškai, doroviškai ir socialiai vystytis (27 str.), vaiko teisė į visapusišką ugdymą, jo gebėjimų vystymą (29 str.), reikalavimas tėvams gerbti besivystančius vaiko gebėjimus (5 str.).

Vaiko teisė būti išklaustyam (12 str.) Pagarbos vaiko pažiūroms principas pabrėžia vaiko, kaip aktyvaus teisės subjekto, galinčio aktyviai dalyvauti priimant sprendimus su juo susijusiais klausimais. Vaikas pripažįstamas visaverčiu žmogumi, turinčiu teisę išreikšti savo pažiūras, kurioms turi būti skirta dėmesio ir į kurias turi būtina atsižvelgti. Taigi, suaugusiems, visų pirma tėvams, numatyta aktyvi pareiga sužinoti vaiko pažiūras ir deramai į jas atsižvelgti. Amžiaus riba, nuo kada vaikas turi teisę reikšti savo pažiūras, nėra nustatyta.

Šio principo nuostatos atsispindi ir kituose konvencijos straipsniuose: vaiko teisė būti išklaustyam jo atskyrimo nuo tėvų procese (9 str.), reikalavimas gerbti tėvams besivystančius vaiko gebėjimus (5 str.), vaiko pilietinės teisės - minties sąžinės, tikėjimo (14 str.), asociacijų laisvė (15 str.), vaiko teisė į žodžio laisvę (13 str.),

Prie pagrindinių vaiko teisių ir laisvių įvairūs literatūros šaltiniai, teisės aktai priskiria ir šias teises:

- Vaiko **teisė būti sveikam**. Ši teisė garantuojama įvairiomis priemonėmis, leidžiančiomis sudaryti vaikui sveiką ir saugią aplinką: vaikų ir tėvų sveikatos priežiūra; vaikų ligų profilaktika; kvalifikuota medicinos pagalba; vaiko sveiko gyvenimo būdo ugdymas ir kt.
- Vaiko **teisė į poilsį ir laisvalaikį**. Šios teisės įgyvendinimas turi atitikti jo amžių, sveikatą bei poreikius. Vaikui turi būti užtikrinta galimybė ir sudarytos sąlygos laisvai žaisti, rinktis laisvalaikio veiklas.
- Vaikas turi **teisę į asmeninį gyvenimą**, bendravimą, susirašinėjimo slaptumą, asmens neliečiamybę ir laisvę.

Ypač svarbu padėti vaikui suvokti, kad jis yra unikali, savo teises turinti asmenybė - visuomenės narys. Ir jis gyvena tarp kitų, taip pat unikalių ir savo teises turinčių asmenybių. Dėl to reikia ne tik rūpintis savo teisėmis, bet atsižvelgti ir į kitų teises. Vaiko teisių įgyvendinimas neturi priešinti jo su bendraamžiais ar kitais žmonėmis, o turi padėti siekti darnių santykių (Vaiko teisių konvencijos nagrinėjimo pradinėse mokyklose metodika).

2.4. Vaiko gerovės politika Lietuvoje

Per pirmąjį nepriklausomos Lietuvos dešimtmetį buvo padėti teisiniai - strateginiai vaiko gerovės pagrindai: restruktūrizuotos tam tikslui skirtos institucijos, priimti vaiko gerovę reglamentuojantys įstatymai, teisės aktai, dokumentai, sukurtos įvairaus lygio strategijos ir jų įgyvendinimo planai, į veiklą aktyviau įsitraukė NVO, mokyklose ir kitose ugdymo įstaigose įsteigti socialinio darbuotojo ir pedagogo etatai (Kvieskienė 2005).

1994 metais Lietuvoje pradėta kurti vaikų teisių apsaugos teisinė bazė ir institucinė sistema. 1992 metais Lietuvoje pasirašyta ir 1995 - aisiais ratifikuota Jungtinių Tautų 1989 metų Vaiko teisių konvencija. Valstybė prisiėmė atsakomybę už Vaiko teisių konvencijos vertybių ir principų įgyvendinimą, juridškai ir moraliai išipareigojo ginti vaiko teises administracinėmis, teisinėmis, edukacinėmis ir kitokiomis priemonėmis ir turi reguliariai atsiskaityti Jungtinių Tautų Vaiko teisių komitetui apie VTK įgyvendinimą šalyje (G.Sakalauskas 2000).

Konvencija įpareigoja, kad formuojant valstybės politiką vaikams, būtų pabrėžiami šie pagrindiniai elementai: „geriausių vaiko interesų“ užtikrinimas, „investicijų į vaikus“ didinimas, viską apimančios vaikų politikos koordinavimas, specialios vaikų politikos formavimas, sistemingas informacijos apie vaikus rinkimas, nepriklausomos vaiko teisių stebėsenos institucijos įsteigimas, vaikų dalyvavimo priimant su jais susijusius sprendimus šeimoje ir visuomenėje skatinimas (L.Dromantienė, R.Šalaševičiūtė 2006).

1997 m. vasario 25 d. įsteigta Seimo šeimos ir vaiko reikalų komisija. Vaiko teisių apsaugą ir priežiūrą Lietuvos Respublikoje užtikrina valstybė ir jos institucijos, vietos savivaldos institucijos, kitos visuomeninės organizacijos, kurių veikla susijusi su vaiko teisių apsauga (Vaikų teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996). Vaikų apsaugos politiką Lietuvoje sudaro:

- piniginei socialinei paramai vaikams (ir jų šeimoms);
- socialinės paslaugos;
- vaikų teisių apsaugos sistema;
- globos sistema (Vaikų teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996).

2003 metų gegužės 20 d., Lietuvos Respublikos Seimas patvirtinto Vaiko gerovės valstybės politikos koncepciją, kuri paremta Europos Bendrijoje priimtomis ir taikomomis pagrindinėmis

vaiko gerovę nusakančiomis sąvokomis: vaiko teise į apsaugą, aprūpinimą ir dalyvavimą. Konceptijos antroje dalyje skiriamos pagrindinės Vaiko gerovės problemos Lietuvoje (Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija, 2003). Šiuo metu savivaldybių Vaiko teisių apsaugos tarnyboms tenka pagrindinė atsakomybė už vaiko teisių apsaugą šalyje (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo ataskaita, 2004).

Skiriamos tokios „esminės vaiko teisių apsaugos tarnybų veiklos problemos:

- tarnybų specialistų teisinių gebėjimų, užtikrinant tinkamą ir kvalifikuotą vaiko teisių ir teisėtų interesų apsaugą, stoka;
- nepakankama kvalifikacija atstovaujant vaikui teisme;
- viešojo administravimo gebėjimų stoka; socialinių partnerių, galinčių laiku suteikti kvalifikuotą pagalbą šeimai ir vaikui, trūkumas;
- menka materialinė techninė bazė; žmogiškųjų išteklių tarnybose stoka“ (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo ataskaita, 2004).

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2005 metais pritarė Vaiko gerovės valstybės politikos strategijai ir patvirtino jos įgyvendinimo 2005 – 2012 metais priemonių planą, kuriame akcentuojamos būtiniausios permainų sritys:

- stiprinti institucijų ir organizacijų bendradarbiavimą;
- kurti vaikui ir šeimai reikalingų paslaugų tinklą ir gerinti paslaugų kokybę;
- kelti vaiko gerovės srities specialistų kvalifikaciją, tobulinti įstatymą (LR Seimas, 2005).

Vaikais Lietuvoje rūpinasi ir įvairios visuomeninės (vyriausybines, nevyriausybines) organizacijos, kurių veikla susijusi su vaiko teisių apsauga. Tai UNICEF, „Gelbėkit vaikus“, Caritas. Su rizikos grupės vaikais darbuojasi: „SOS Lietuvos vaikai“, Lietuvos vaikų fondas, Jaunimo psichologinės paramos centras, Samariečių bendrija, „SOS vaikų kaimas“, Paramos vaikams centras, J. Matulaičio socialinis centras, Šv. Jono kongregacija. Didelę įtaką formuojant vaiko gerovės politiką Lietuvoje ir koordinuojant NVO veiklą turi Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras (NIPC).

1996 m. kovo 14 d. priimtas Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, kuriame, atsižvelgiant į specifinę vaiko padėtį šeimoje ir visuomenėje, nustatomos pagrindinės vaikų teisės, laisvės bei pareigos ir jų garantijos. Jame akcentuojama, jog yra svarbu užtikrinti vaikų egzistencijos, vystymosi, apsaugos bei dalyvavimo teisių apsaugą (tiek šeimose, tiek vaikų ugdymo institucijose). (Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996).

V. Ž. Jonynienės (2005) atliktame tyrime respondentų, savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų vadovų ir jose dirbančių specialistų klausta, ar, jų nuomone, visi vaiko teises reglamentuojantys įstatymai yra realiai įgyvendinami. 92 proc. respondentų atsakė „ne“. Net 93 proc. respondentų

mano, kad Lietuvoje vaikų padėtis negerėja. Respondentai prioritetine tvarka išskyrė veiksnius, kurie turi neigiamos įtakos vaikų padėčiai Lietuvoje: ekonominė - socialinė šalies padėtis, valstybės politika vaiko ir šeimos atžvilgiu, savivaldybių vadovų menkas dėmesys vaikų problemoms, abejingas visuomenės požiūris į vaikų problemas, įstatymų stoka, abejingas vaiko teisių apsaugos tarnybų darbuotojų požiūris, švietėjiškos veiklos stoka. Vaiko teisių apsaugos specialistų nuomone, ypatingą dėmesį reikėtų skirti: vaikų apsaugai nuo visuomenės informavimo priemonių poveikio, sukurti veiksmingą mechanizmą apsaugantį vaiką nuo alkoholio, narkotinių medžiagų, tabako gaminių, stiprinti vaiko teisių ir pagalbos šeimai teikimą, kurti bendrą informacijos bazę vaikų klausimais, daugiau dėmesio skirti visuomenės pilietinio požiūrio į vaiko teises formavimui. Specialistų nuomone, šiuo metu Lietuvoje sunkiausia ir aktualiausia realiai įgyvendinti vaiko teisę į normalias gyvenimo sąlygas, būtinas vaiko protiniam ir dvasiniam vystymuisi.

Vaiko teisių šeimoje įgyvendinimas garantuoja vaiko interesų bei fiziologinių, saugumo, meilės ir kt. poreikių patenkinimą. Tačiau ne visi tėvai sugeba užtikrinti savo vaikams tinkamas gyvenimo sąlygas, nesuteikti tai ko reikia visapusiškam vaiko tobulėjimui, neapsaugai nuo išnaudojimo, prievartos, grubaus elgesio, ne visuomet išklausoma vaikų nuomonė. Vaikai yra žmonių bendruomenės dalis, kuriai privalo būti garantuota galimybė naudotis prigimtinėmis ir teisės aktuose įtvirtintomis teisėmis ir laisvėmis bei sulaukti veiksmingos pagalbos, paramos ir apsaugos. Taigi, atsakomybė dėl vaiko teisių įgyvendinimo tenka ne tik šeimai, bet ir valstybei, kuri privalo užtikrinti ir sudaryti galimybes vaikams jaustis pilnaverčiais visuomenės nariais.

3. TĖVŲ POŽIŪRIO Į IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ TEISES TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimo tikslas – atskleisti tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų teises.

Tyrimo metodika. Siekiant tyrimo tikslo bei remiantis teorine mokslinių šaltinių analize S. Fountain (2000), G. Sagatys (2006), G. Sakalauskas (2000), G. Babachinaitė (1996), R. Bulotas (2003), B. Kairienė (2007), S. Fountain (2000), Jonynienė Ž. V. (2005), D. Majauskienė, J. Paulauskienė (2007) bei teisiniais dokumentais (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, LR Švietimo įstatymu) parengtas tyrimo instrumentas. Pasirinktas anketinės apklausos metodas. Tyrimo objekto įvertinimui buvo pasirinktas kiekybinis tėvų požiūris į ikimokyklinio amžiaus vaikų teises tyrimas.

Anketą tėvams (žr. 1 priedas), sudaro uždari klausimai, apimantys penkis diagnostinius blokus.

Anketos patikimumas, pagal Cronbach alpha - 0,613.

Pirmajame diagnostiniame bloke prašyta respondentų nurodyti demografinius duomenis.

Antrasis blokas buvo sudarytas iš 5 teiginių apie ikimokyklinio amžiaus vaikų išlikimo teises.

Trečiame klausimų bloke tyrimo dalyviai turėjo atskleisti savo požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų raidos ir augimo teises.

Ketvirtajame – dalyviai turėjo atsakyti, kaip jie vertina ikimokyklinio amžiaus vaikų globos ir saugumo teises.

Penktajame – respondentų teirautasi apie jų požiūrį į ikimokyklinio amžiaus vaikų dalyvavimo teises.

Siekiant objektyvumo ir sąžiningumo vertinant pateiktus teiginius, pasirinktas anonimiškos anketos tipas.

Anketinė apklausa buvo vykdoma 2011 sausio – vasario mėnesiais.

Gauti kiekybinio tyrimo rezultatai apdoroti SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 17.0 for Windows ir Microsoft Excel programomis. Siekiant tyrimo tikslo ir iškeltų uždavinių įgyvendinimo, tyrimui atlikti buvo pasirinktas Kėdainių rajono darželis.

Tyrimo imtis. Imties tūris buvo nustatytas patogumo imtimi. Tyrimo imtį sudarė 130 respondentų. Visą darželio populiaciją sudaro 140 tėvų.

3.2. Tyrimo rezultatai ir analizė

1 lentelė

Tiriamųjų tėvų pasiskirstymas pagal lytį

Tiriamųjų tėvų lytis	Tėvai N = 130	Proc. (%)
Moteris	80	62
Vyras	50	38

Apklausoje dalyvavo 130 tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, daugiausia moterys (62 proc.). Vyrai sudaro 38 proc. visų tiriamųjų.

2 lentelė

Tiriamųjų tėvų pasiskirstymas pagal amžių

Tiriamųjų tėvų amžius	Tėvai N = 130	Proc. (%)
Iki 30 m.	38	29
31 – 40 m.	70	54
41 – 50 m.	20	15
Per 51 m.	2	2

Iš keturių pagal amžių išskirtų grupių (iki 30 metų, 31 – 40 metų, 41 – 50 metų, per 51 metus), daugiausia 31 – 40 metų respondentų, net 54 proc. Antroje vietoje – respondentai, patenkantys į amžiaus grupę iki 30 metų, ją sudaro 29 proc. Dviem mažiausioms tiriamųjų grupėms priklauso 41 – 50 metų bei per 51 metus asmenys. Šios grupės atitinkamai sudaro 15 proc. ir 8 proc.

3 lentelė

Tiriamųjų tėvų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą

Tiriamųjų tėvų gyvenamoji vieta	Tėvai N = 130	Proc. (%)
Mieste	12	9
Miestelyje	60	46
Kaime	58	45

Kadangi buvo pasirinktas darželis, esantis miestelyje, kurį lanko viso mikrorajono vaikai tai tiriamųjų skaičius pagal gyvenamąją vietą yra pasiskirstęs daugmaž vienodai kaimo ir miestelio atžvilgiu. Šios grupės atitinkamai sudaro 46 proc. ir 45 proc. Tuo tarpu likusieji 9 proc. apklaustųjų tėvų gyvena mieste.

4 lentelė

Tiriamųjų tėvų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Tiriamųjų tėvų išsilavinimas	Tėvai N = 130	Proc. (%)
Pradinis	4	3
Pagrindinis	10	8
Vidurinis	34	26
Spec. vidurinis	64	49
Aukštesnysis	12	9
Aukštasis	6	5

Daugiausia tėvų yra įgiję spec. vidurinį (49 proc.) bei vidurinį išsilavinimą (26 proc.), mažiausiai yra įgijusių pradinį išsilavinimą (3 proc.) bei aukštąjį mokslą (5 proc.). Analizuojant likusius duomenis, galima teigti, kad 9 proc. tiriamųjų yra įgiję aukštesnįjį išsilavinimą, 8 proc. tiriamųjų – pagrindinį išsilavinimą.

5 lentelė

Tiriamųjų tėvų pasiskirstymas pagal vaikų skaičių šeimoje

Tiriamųjų tėvų šeimose augančių vaikų skaičius	Tėvai N = 130	Proc. (%)
Vienas	28	22
Du	50	38
Trys	36	28
Keturi ir daugiau	16	12

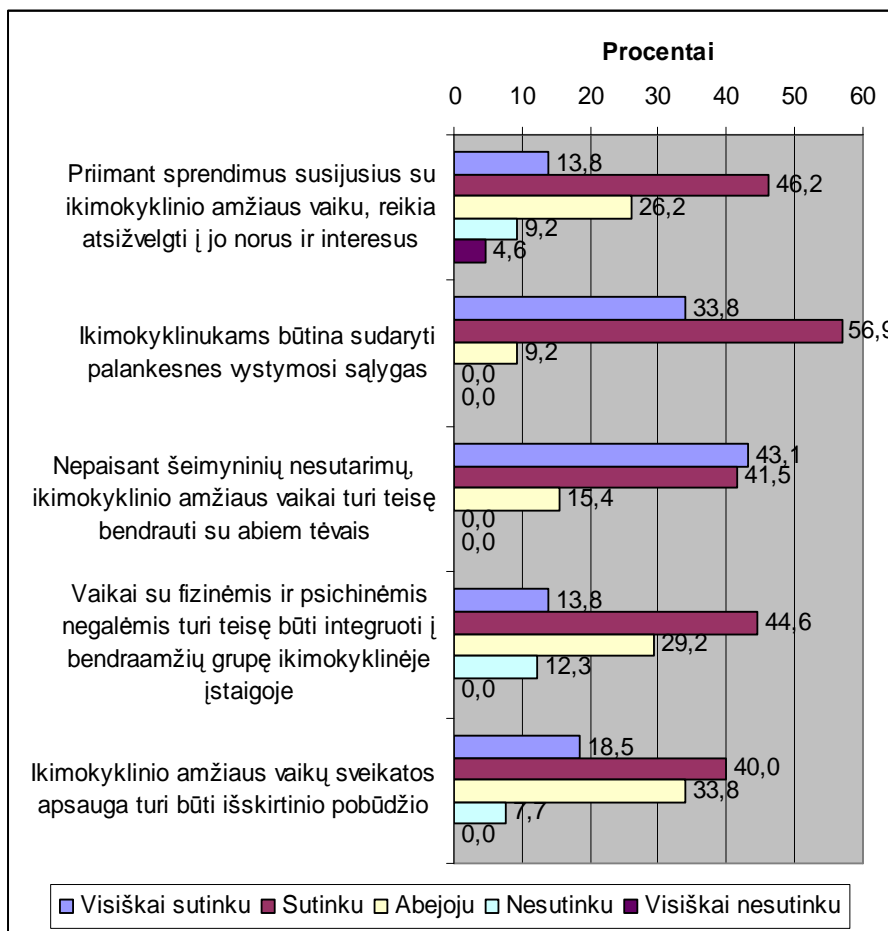
Daugiausia apklaustųjų turi du vaikus (38 proc.) arba tris vaikus (28 proc.). Vieną vaiką turi 22 proc. apklaustųjų, o keturis ar daugiau – 12 proc. respondentų.

3.2.1. Tėvų požiūrio į ikimokyklinio amžiaus vaikų išlikimo teises analizė

Kaip teigia G. Babachinaitė (1996), vaikas, kaip ir kiekvienas kitas žmogus, turi visas žmogaus, kitaip tariant piliečio, teises ir laisves, tačiau atsižvelgiant į vaiko protinį ir fizinį nesubrendimą, jam būtina ypatinga apsauga bei priežiūra, teisinė apsauga ir iki gimimo ir po jo. Ypatinga priežiūra bei apsauga pirmiausia turi būti užtikrinta šeimoje ir tai turi daryti tėvai.

S. Fountain (2000) kalbėdamas apie vaikų išlikimo teises, jas įvardina kaip teisę gyventi, patenkinti svarbiausius savo poreikius, turėti maisto, būstą, tinkamas gyvenimo sąlygas, prieinamą medicininį aptarnavimą. Vadovaujantis šiomis nuostatomis, respondentams buvo pateikta

užduotis apie jų požiūrį į vaikų išlikimo teises, sudaryta iš 5 teiginių. Gauti apibendrinti duomenys pateikti 1 paveiksle.

1 pav. Tėvų požiūrio į vaikų išlikimo teises procentinis pasiskirstymas.

1 paveiksle pateikti duomenys leidžia teigti, jog daugeliui tėvų yra svarbu, kad ikimokyklinukams būtų sudarytos palankesnės vystymosi sąlygos (57 proc. sutinka ir 34 proc. visiškai sutinka) bei nepaisant šeimyninių nesutarimų, ikimokyklinio amžiaus vaikai turėtų teisę bendrauti su abiem tėvais (41 proc. sutinka ir 43 proc. visiškai sutinka), tačiau vertinant šiuos du teiginius yra ir abejojančių tėvų. Net 9 proc. tėvų abejoja, kad ikimokyklinukams būtina sudaryti palankesnes vystymosi sąlygas, tai nesutampa su G. Babachinaitės (1996) nuomone, kad vaikui turi būti sudarytos galimybės sveikai ir normaliai vystytis fiziškai, protiškai, doroviškai bei dvasiškai, kadangi jau 1959 m. Vaiko teisių deklaracijoje buvo teigiama, kad „žmonija privalo vaikui duoti visa, ką ji turi geriausia“. Taip pat net 15 proc. respondentų abejoja vertindami teiginį apie vaikų teisę bendrauti su abiem tėvais nepaisant šeimyninių nesutarimų, nors, kaip teigiama Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijos 9 straipsnyje, vaikas, kuris išskiriamas su vienu ar abiem tėvais, turi teisę nuolat su jais bendrauti, išskyrus tik tuos atvejus, kai tai nesuderinama su vaiko interesais.

Kiek mažiau tėvų sutinka su tuo, kad priimant sprendimus susijusius su ikimokyklinio amžiaus vaiku, būtų atsižvelgta į jo norus ir interesus (46 proc. sutinka ir 13 proc. visiškai sutinka) ir net dalis tėvų su šiuo teiginiu nesutinka (9 proc. nesutinka ir 5 proc. visiškai nesutinka), nors, kaip teigia D. Kabašinskaitė (2002) bei Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 3 straipsnis, vaiko interesai yra svarbiausia, todėl vaiko interesų apsaugai turi būti skiriamas net išskirtinis dėmesys.

Kad ikimokyklinio amžiaus vaikų sveikatos apsauga turėtų būti išskirtinio pobūdžio 40 proc. respondentų sutinka ir 18 proc. visiškai sutinka, tačiau net 34 proc. respondentų tuo abejoja ir beveik 8 proc. su tuo nesutinka, nors kaip teigiama Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 24 straipsnyje, vaikas turi teisę naudotis tobuliausiomis sveikatos sistemos paslaugomis ir ligų gydymo bei sveikatos atstatymo priemonėmis ir nei vienam vaikui teisė naudotis tokiomis sveikatos apsaugos sistemos paslaugomis negali būti atimta.

Vaikų su fizinėmis ir psichinėmis negalėmis integracijai į bendraamžių grupę ikimokyklinėje įstaigoje pritaria ~ 59 proc. apklaustųjų tėvų (14 proc. su tuo visiškai sutinka ir 45 proc. sutinka), tačiau net 29 proc. respondentų tuo abejoja ir 12 proc. su tuo nesutinka, nors kaip teigia B. Kairienė (2007) diskriminacijos draudimas laikomas bendruoju principu, taikomu įgyvendinant visas Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijos nuostatas.

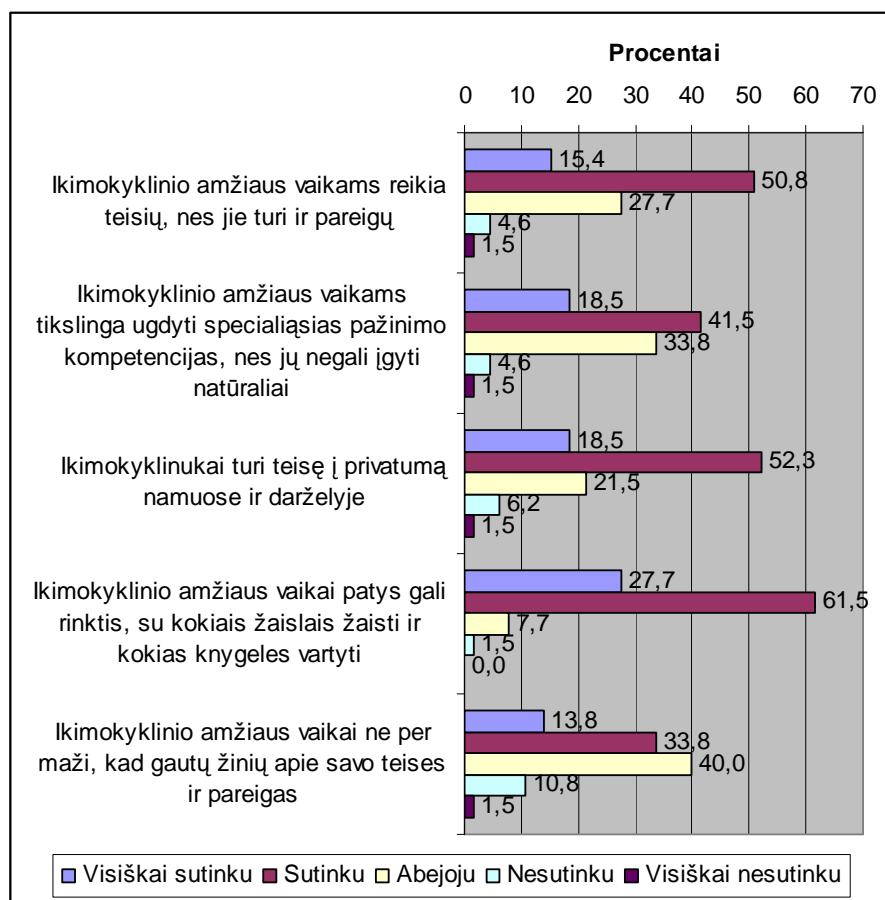
Analizės dėka pavyko išsiaiškinti, jog statistiškai reikšmingi skirtumai yra vyrų ir moterų vertinamos vaikų teisės bendrauti su abiem tėvais nepaisant šeimyninių nesutarimų ($r=0,209$, $p<0,005$). Gautų duomenų analizė parodė, kad vyrai labiau vertina ir sutinka su šia vaiko teise nei moterys, kadangi net 52 proc. vyrų su šia vaikų teise visiškai sutinka ir 44 proc. sutinka (abejojančių yra tik 4 proc.), o tuo tarpų moterų tik 38 proc. visiškai sutinka, 40 proc. sutinka ir net 23 proc. abejoja, ar vaikams reikia tokios teisės.

Apibendrinus duomenis nustatyta:

- Tėvai, priimdami sprendimus, susijusius su ikimokyklinio amžiaus vaiku, ne visuomet atsižvelgia į jų norus ir interesus. Vaiko norų labiausiai paiso tėvai, esantys iki 30 m. ir per 51 m.
- Dauguma tėvų stengiasi, kad ikimokyklinio amžiaus vaikams būtų sudarytos palankesnės vystymosi sąlygos.
- Dauguma tėvų sutinka, kad nepaisant šeimyninių nesutarimų, ikimokyklinio amžiaus vaikai turėtų teisę bendrauti su abiem tėvais, ypač šiai vaikų teisei pritaria vyrai.
- Apibendrinant rezultatus išryškėjo, jog vis dar egzistuoja vaikų su fizinėmis ir psichinėmis negalėmis diskriminacija.

3.2.2. Tėvų požiūrio į ikimokyklinio amžiaus vaikų raidos ir augimo teises analizė

S. Fountain (2000) vaiko raidos ir augimo teises apibūdina kaip teises, apibrėžiančias vaiko galimybių plėtojimą, užtikrinančias teisę mokytis, turėti laisvo laiko, dalyvauti kultūrinėje veikloje, gauti reikiamą informaciją, teisę į minties ir sąžinės laisvę. Vadovaujantis šiomis nuostatomis, respondentams buvo pateikta užduotis apie jų požiūrį į vaikų raidos ir augimo teises, sudaryta iš 5 teiginių. Gauti apibendrinti duomenys pateikti 2 paveiksle.

2 pav. Tėvų požiūrio į vaikų raidos ir augimo teises procentinis pasiskirstymas.

Analizuodami 2 paveiksle pateiktus duomenis, galime teigti, kad tėvai gerbia vaikų teisę rinktis, su kokiais žaislais žaisti ir kokias knygeles vartyti, kadangi su tuo visiškai sutinka 62 proc., sutinka 28 proc. tėvų. Abejojančių yra 8 proc. ir nesutinkančių su šia vaikų teise 1 proc. apklaustųjų.

Taip pat tėvai pakankamai gerai vertina vaikų teisę į privatumą namuose darželyje. Su tuo visiškai sutiko 52 proc. ir sutiko 18 proc., tačiau net 22 proc. apklaustųjų tėvų abejoja, ar vaikams reikalinga tokia teisė, 6 proc. su tuo nesutinka ir 1,5 proc. visiškai nesutinka. Toks tėvų

nepritartimas vaikų teisei į privatumą prieštarauja Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijos 16 straipsniu, kuriame yra teigiama, kad „nė vienas vaikas negali patirti savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį, šeimyninį gyvenimą...“, o vaiko privatumas yra jo asmeninio gyvenimo sudedamoji dalis.

G. Babachinaitė (1996), rašydama apie vaikų teises, teigė, kad vaikas, kaip ir kiekvienas žmogus, turi visas žmogaus (piliečio) teises ir laisves, kuriomis sugeba naudotis. Jai pritaria ir R. Bulotas (2003) teigdamas, kad vaikai yra atskira žmonių grupė, turinti savo teises ir vaiko teisėms reikia išskirtinio dėmesio, tačiau su teiginiu, kad „Ikimokyklinio amžiaus vaikams reikia teisių, nes jie turi ir pareigų“ visiškai sutinka 15 proc. respondentų, sutinka 51 proc. ir net 28 proc. apklaustųjų abejoja, 5 proc. nesutinka ir 1 proc. visiškai nesutinka. Nors Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijos 7 straipsnyje reglamentuojama, kad vaikas nuo pat gimimo momento turi teisę į vardą ir pilietybę, taip pat, kiek tai įmanoma, teisę žinoti savo tėvus ir būti jų globojamas. 8 Konvencijos straipsnyje išdėstoma apie vaiko teisę išsaugoti savo identiškumą, įskaitant pilietybę, vardą ir šeimos ryšius.

Vaikui natūraliai judant, vyksta jo fizinė raida, tačiau tam, kad vystytųsi ne tik fizinė, tačiau ir socialinė, pažintinė vaiko raida, būtina tam sudaryti sąlygas ir paskatinti, kadangi be pagalbos vaikas natūraliai nesusipažins su raidėmis, neišmoks skaičiuoti. Todėl kiekvienas vaikas nuo pat gimimo turi teisę mokytis, kuri yra reglamentuojama Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 28 straipsnyje. Siekiant išsiaiškinti, kaip tėvai vertina tai, kad ikimokyklinio amžiaus vaikams tikslinga ugdyti specialiąsias pažinimo kompetencijas, nes jų negali įgyti natūraliai, buvo pateiktas teiginys, su kuriuo visiškai sutiko 18 proc. apklaustųjų, sutiko 42 proc. ir net 34 proc. suabejojo, 5 proc. nesutiko ir 1 proc. visiškai nesutiko. Galima manyti, jog abejojančių bei nesutinkančių su šiuo teiginiu tėvų nuomone, vaikas net ir specialiąsias pažinimo kompetencijas įgyja natūraliai ir specialaus lavinimo jiems nereikia, nors iš tiesų, kaip teigia G. Purvaneckienė (2005), išnagrinėjusi Mičigano valstijoje mokslininkų atliktą longitiudinį tyrimą, gerai organizuotas ankstyvasis ir ikimokyklinis ugdymas laiduoja tolesnį sėkmingą ugdytinių mokymąsi bei aukštesnį išsilavinimą.

Vertinant tai, kad ikimokyklinio amžiaus vaikams reikia teisių, su tuo sutiko ir visiškai sutiko net 67 proc. respondentų, tačiau su teiginiu, kad „Ikimokyklinio amžiaus vaikai ne per maži, kad gautų žinių apie savo teises ir pareigas sutinka ir visiškai sutinka tik 48 proc. apklaustųjų, o net 40 proc. abejoja, 11 proc. nesutinka ir 1 proc. visiškai nesutinka, tačiau, kaip teigiama Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijos 29 straipsnyje, vienas iš vaiko lavinimo tikslų yra ugdyti pagarbą žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms, tačiau nežinant savo teisių ir pareigų, negalima mokėti gerbti kitų teisių.

Atsižvelgiant į tėvų amžių, analizė parodė, kad išsiskyrė tėvų nuomonės vertinant tikslingą ikimokyklinio amžiaus vaikų specialiųjų kompetencijų ugdymą ($r=0,247$, $p<0,05$). Su šiuo teiginiu sutinka ir visiškai sutinka 74 proc. iki 30 m. amžiaus tėvų, 60 proc. 31 – 40 m. tėvų, 40 proc. 41 – 50 m. tėvų. Galima manyti, kad jaunesni tėvai, labiau vertina ugdymą ikimokykliniame amžiuje.

Skirstant tėvus pagal jų gyvenamąją vietą, išsiskyrė respondentų požiūris į daugumą pateiktų teiginių apie vaiko raidos ir augimo teises (3 priedo 3 lentelė). Išanalizavus gautų duomenų procentinį pasiskirstymą paaiškėjo, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų specialiųjų kompetencijų ugdymu labiausiai yra susidomėję mieste gyvenantys tėvai. Jie visi sutinka su šiuo teiginiu, o tuo tarpu kaime gyvenančių tėvų net 48 proc., miestelyje 27 proc. tuo abejoja. Sutinka ir visiškai sutinka 63 proc. gyvenančiųjų miestelyje ir 48 proc. gyvenančiųjų kaime.

Išsiskyrė ir tėvų nuomonės vertinant vaikų teisę į privatumą tiek namuose, tiek darželyje ($r=0,0,182$, $p<0,05$). Šią vaikų teisę taip pat labiausiai gerbia mieste gyvenantys tėvai, jie visi su šiuo teiginiu sutinka, o miestelyje gyvenančių tėvų 10 proc. nesutinka ir 20 proc. abejoja, kaime – 28 proc. abejoja ir 8 proc. su šia vaikų teise nesutinka arba visiškai nesutinka.

Apibendrinus duomenis nustatyta:

- Dauguma tėvų pripažįsta, kad vaikai turi turėti savo teises, tačiau yra ir prieštaraujančiųjų, ypač tėvų, auginančių 1 ar 2 vaikus.
- Dalis tėvų nesutinka su tuo, kad ikimokyklinio amžiaus vaikams tikslinga ugdyti specialiąsias pažinimo kompetencijas, nes jų negali įgyti natūraliai, ypač vyresnio amžiaus tėvai. Tam labiausiai pritaria gyvenantieji mieste ir 1 vaiką auginantieji.
- Dauguma tėvų gerbia ikimokyklinukų teisę į privatumą namuose ir darželyje, ypač gyvenantieji mieste.
- Pakankamai teigiamai tėvai vertino vaikų teisę rinktis žaislus bei knygesles, ypač gyvenantieji kaime ir miestelyje.
- Daugumos tėvų nuomone, ikimokyklinio amžiaus vaikai dar yra per maži, kad gautų žinių apie savo teises ir pareigas.

3.2.3. Tėvų požiūrio į ikimokyklinio amžiaus vaikų globos ir saugumo teises analizė

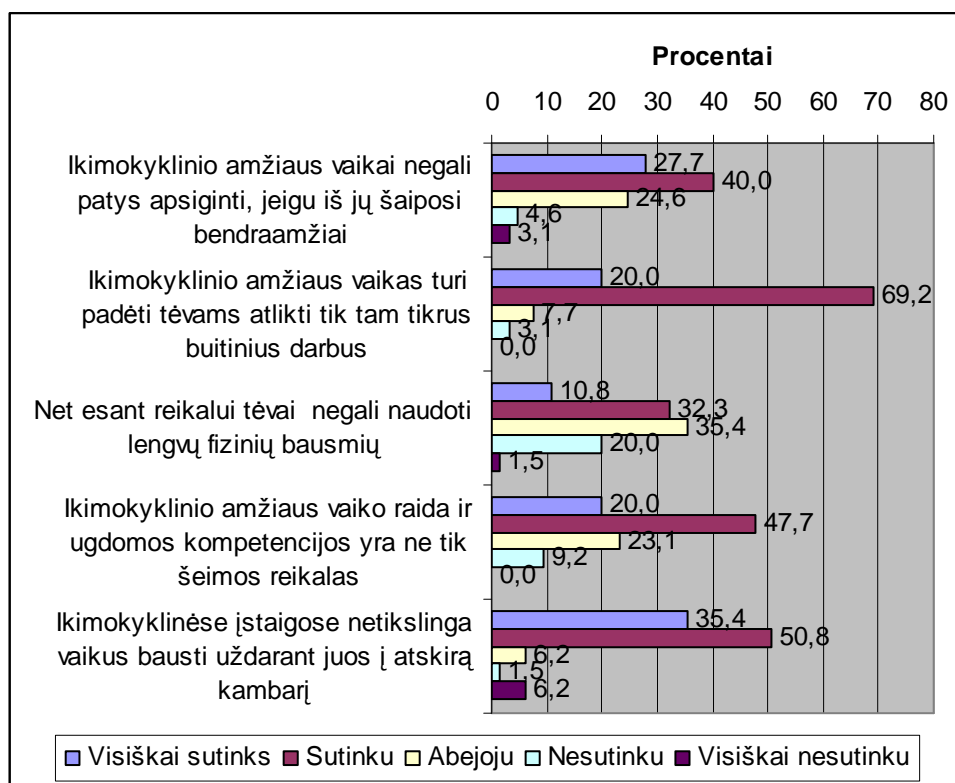
Vaikų globos ir saugumo teises S. Fountain (2000) įvardina kaip teises, į kurias įeina teisė būti apsaugotam nuo visų netinkamo elgesio, išnaudojimo formų, aplaidaus elgesio. Tai apima vaikų darbo, agresyvaus elgesio su vaikais, seksualinio išnaudojimo ir kitas problemas. Kaip buvo

teigiama teorinėje darbo dalyje, dažniausiai vaikų globos ir saugumo teisės būna neužtikrintos socialinės rizikos šeimose.

Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijoje apie vaikų globos ir saugumo teises aprašoma daugelyje straipsnių, pvz.: 3 straipsnyje, kur teigiama, kad valstybė privalo užtikrinti vaikui tokią apsaugą ir globą, kokios reikia jo gerovei, 9 straipsnyje reglamentuojama, kad prireikus valstybė gali atskirti vaiką nuo tėvų, kuomet šis atskyrimas yra būtinas vaiko interesams (pvz., kai tėvai vaiku nesirūpina), 19 straipsniu siekiama apginti vaiką nuo įvairiausio pobūdžio fizinio ar psichologinio smurto, įžeidimų ar piktnaudžiavimo, priežiūros nebuvimo ir t.t.

Vadovaujantis šiomis nuostatomis, respondentams buvo pateikta užduotis apie jų požiūrį į vaikų globos ir saugumo teises, sudaryta iš 5 teiginių. Gautų apibendrintų duomenų procentinis pasiskirstymas pateiktas 3 paveiksle.

3 pav. Tėvų požiūrio į vaikų globos ir saugumo teises procentinis pasiskirstymas.

Kaip matyti iš 3 paveiksle pateiktos diagramos, labiausiai tėvai sutinka su tuo, kad ikimokyklinio amžiaus vaikas gali tėvams padėti atlikti tik tam tikrus buitinius darbus. Su šiuo teiginiu sutinka 69 proc. ir visiškai sutinka 20 proc. apklaustųjų. Jungtinių tautų vaiko teisių Konvencijos 32 str. teigiama, kad vaikai turi teisę būti apsaugoti nuo ekonominio išnaudojimo ir nuo bet kokio darbo, kuris būtų pavojingas jo sveikatai ir fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam bei socialiniam vystymuisi. Galima tikėtis, kad tėvai, skirdami vaikams tam tikrus darbus, atsižvelgia į jų amžių bei

sugebėjimus, tačiau išanalizavus B. Kairienės (2007) atlikto tyrimo „Vaiko teisių įgyvendinimo ypatumai šeimoje“ rezultatus, kyla ir abejonių, kadangi, anot autorės gautų tyrimo išvadų, tėvai, siekdami lavinti vaiko įgūdžius, skatina dirbti darbus, reikalaujančius pastangų ir atsakomybės. 12,1 proc. tėvų pripažįsta, kad vaikai namuose atlieka fiziškai jiems per sunkius darbus. Tai leidžia daryti prielaidą, kad yra grėsmė fizinei vaiko sveikatai.

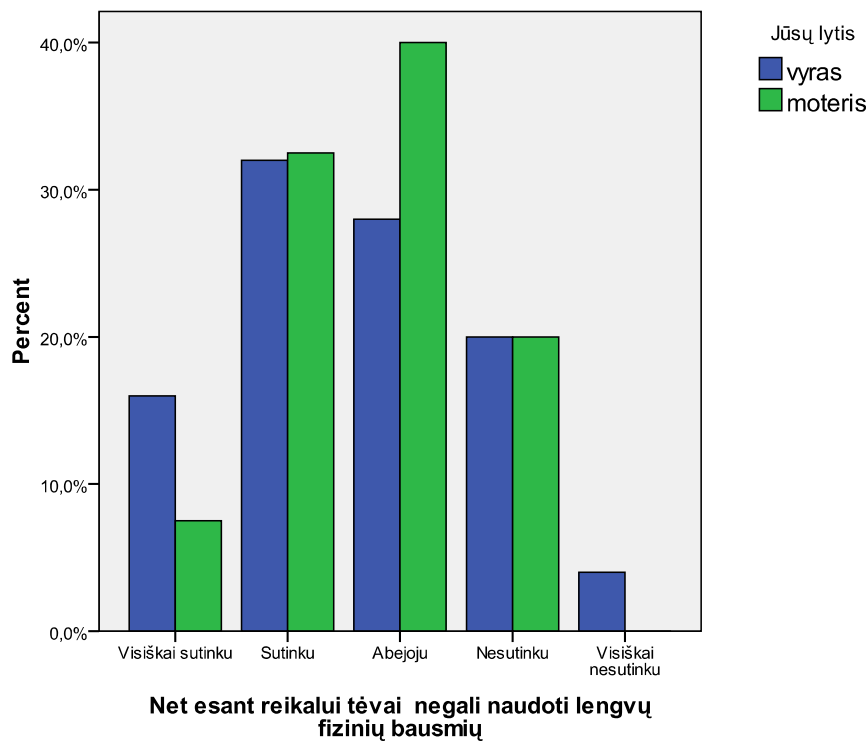
Vertinant vaikų bausmę ikimokyklinio ugdymo įstaigoje uždarant juos į atskirą kambarį, 35 proc. apklaustųjų tėvų visiškai sutiko su tuo teiginiu, kad taip daryti yra netikslinga ir 51 proc. su tuo sutiko, tačiau net 6 proc. tėvų su teiginiu, kad vaikus uždaryti į atskirą kambarį ikimokyklinio ugdymo įstaigoje yra netikslinga, visikai nesutiko ir 1 proc. nesutiko. Iš to galime spręsti, kad šie tėvai nesirūpina, kad būtų užtikrintos vaikų teisės ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, kadangi uždarant vaikus į atskirą kambarį, prieš juos yra taikomas tiek psichologinis, tiek dalinis ir fizinis smurtas, ribojamos vaiko laisvės, o tai prieštarauja Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijos 3 straipsniui, kadangi minėtu atveju yra netenkinami vaiko interesai, taip pat 19 straipsniui, kuriuo siekiama apsaugoti vaikus nuo įvairiausio pobūdžio fizinio ar psichologinio smurto. Dažniausiai suaugusiųjų nuomone, vaikai uždaromi į atskirą kambarį dėl „netinkamo“ vaiko elgesio, tačiau ikimokyklinio amžiaus vaikai dar ne visuomet moka viską, ką jaučia, mato ir girdi išreikšti žodžiais, todėl dažnai tai parodo savo kūno kalba arba elgesiu, kas dažnai suaugusiųjų būna nesuprasta ir baudžiami vaikai. Konvencijos 13 straipsnyje yra teigiama, kad vaikas turi teisę laisvai reikšti savo nuomonę. Ši teisė, kaip reglamentuojama Konvencijoje, „apima laisvę ieškoti, gauti ir perduoti bet kokio pobūdžio informaciją ir idėjas...“. Atskirdami vaikus į atskirą kambarį, mes pažeidžiame jų teisę laisvai reikštis.

Vertinant tai, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai negali patys apsiginti, jeigu iš jų šaiposi bendraamžiai, su tuo visiškai sutiko 28 proc. apklaustųjų, sutiko 40 proc., tačiau net 25 proc. tėvų abejoja, ar vaikai negali apsiginti patys, ir 5 proc. su šiuo teiginiu nesutinka ir 3 proc. visiškai nesutinka, tačiau R. Bulotas (2003), rašydamas, kodėl reikia kalbėti apie vaikų teises, pateikė tam tikrus aspektus, kurių vienas teigia, kad vaikai turi įvairių poreikių, tačiau savęs apsiginti jie dar nesugeba.

Pakankamai gerai tėvai vertino teiginį, kuriame teigiama, kad ikimokyklinio amžiaus vaiko raida ir ugdomos kompetencijos yra ne tik šeimos reikalas. Su šiuo teiginiu visiškai sutiko 20 proc. apklaustųjų, sutiko 48 proc., tačiau net 23 proc. tėvų neturi šiuo klausimu savo nuomonės ir 9 proc. nesutinka, nors, kaip teigia D. T. Dodge ir J. Phinney (2008), veikiant drauge namuose ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, vaikui yra visokeriopai naudinga, nes tai padeda ikimokyklinio amžiaus vaikui: bendrauti ir gerai sutarti su kitais vaikais, gerai jaustis ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, pažinti raides ir išmokti skaityti, susipažinti su matematikos pradžiomis, išsiugdyti

kalbėjimo ir rašymo įgūdžius, ugdyti kūrybiškumą, gebėti daryti sprendimus, tobulinti fizinius gebėjimus, įgyti pasaulio pažinimo įgūdžių, pasitikėti savimi ir gerbti kitus, ugdymą (si) patirti kaip malonų procesą. Be to, kaip teigiama LR Švietimo įstatymo 7 straipsnyje, ikimokyklinio ugdymo tikslas – padėti šeimai puoselėti visas vaiko galias (intelektualines, emocijų, valios, fizines), lemiančias asmenybės brandą ir socializacijos sėkmę teikiant ikimokyklinio ugdymo programą ir/ar reikalingą švietimo pagalbą vaikui ir šeimai. Todėl ikimokyklinio ugdymo įstaiga ir šeima suvokiamos kaip lygiavertės partnerės, o ikimokyklinio amžiaus vaiko raida ir ugdomos kompetencijos yra ne tik šeimos reikalas.

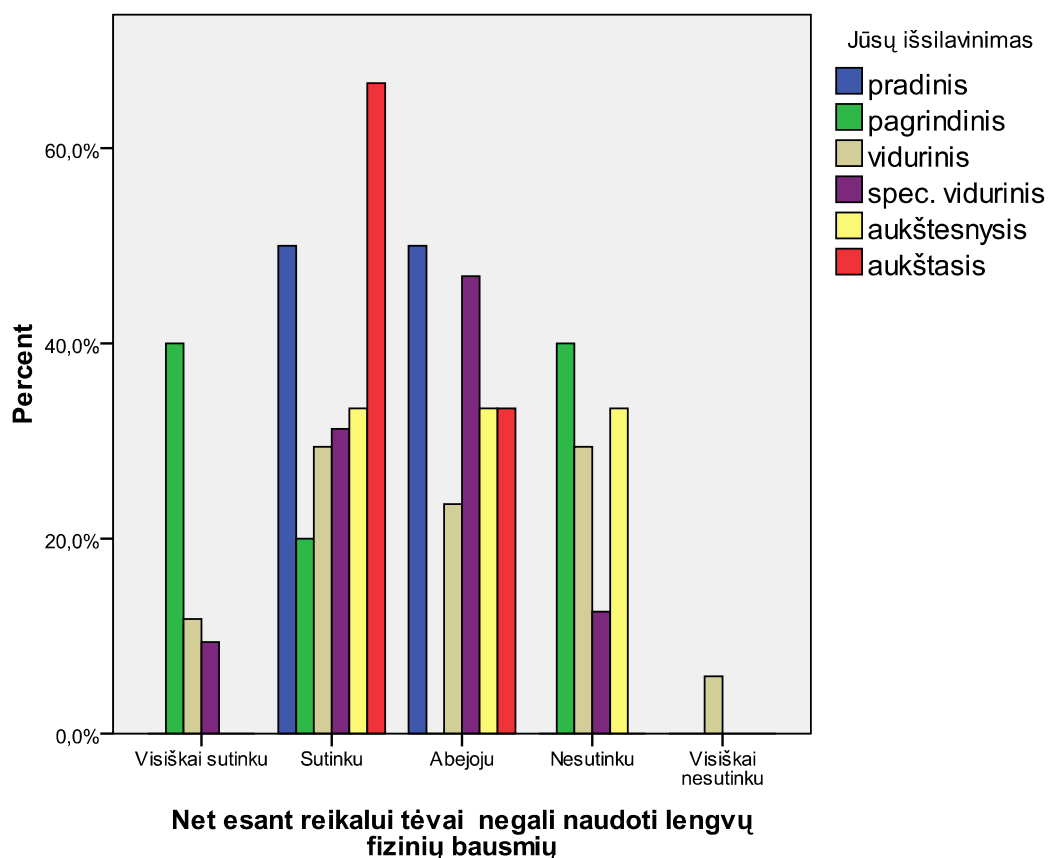
Vertinant teiginį „Net esant reikalui tėvai negali naudoti lengvų fizinių bausmių“, tėvų nuomonės išsiskyrė. Su šiuo teiginiu visiškai sutiko 20 proc. respondentų, sutiko 48 proc. ir net 23 proc. abejojo bei 9 proc. nesutiko. Tai įrodo, jog fizinės bausmės namuose yra taikomos. Apie fizines bausmes namuose yra nemažai atlikta tyrimų, kuriuose, kaip bebūtų gaila, pastebima tendencija, kad šios rūšies bausmes sunkiai pavyksta išgyvendinti. 2008 metais J. Jonikaitės-Kievišienės ir F. Ivanauskienės buvo atliktas tyrimas „Bausmės šeimoje: edukacinės analizės kontekstas“, kuris parodė, kad daugiau nei pusė jame dalyvavusių tėvų (68,57%) teigia, jog vaikai patiria fizines bausmes šeimoje, turinčias smurtinį pobūdį. Be to, išsakydami savo nuomonę fizinių bausmių efektyvumo klausimu, 13,33% teigė, kad fizinės bausmės gali būti efektyvios vaikams auklėti. Kitų autorių D.Majauskienės, J.Paulauskienės (2007) tyrimu nustatyta, kad fizines bausmes kaip tinkamą vaikų elgesio korekcijos priemonę pripažįsta dauguma apklaustų suaugusiųjų (52% vyrų ir 78% moterų). Siekiant išsiaiškinti, kaip pasiskirstė mūsų tyrime vyrų ir moterų nuomonė vertinant šį klausimą, buvo atlikta analizė. Gauti duomenys pateikti 4 paveiksle.

4 pav. Lengvų fizinių bausmių naudojimo reikalui esant vertinimas pagal tėvų lytį.

Kaip matyti 4 paveiksle, labiausiai fizinėms bausmėms nepritaria vyrai, o moterys daugiausia abejoja. Galime teigti, jog šio tyrimo rezultatai šiek tiek prieštarauja D. Majauskienės ir J. Paulauskienės tyrimų rezultatams.

Ž. Jonynienė (2005) atlikusi tyrimą „Vaiko teisių įgyvendinimo Lietuvoje aktualijos“ teigė, Pearson'o koreliacijos testu nustatyta smurto prieš vaikus naudojimas atsižvelgiant į tėvų išsilavinimą, užimtumą, materialinę padėtį ir alkoholio vartojimą – kuo geresnis šeimos apibūdinimas išvardytais aspektais, tuo mažiau smurtauojama prieš vaiką. Fizinė prievarta prieš vaiką rečiau naudojama šeimose, kuriose mamos įgijusios aukštesnį išsilavinimą ir geresnės materialinės padėties šeimose. Siekiant palyginti šio ir mūsų atlikto tyrimo rezultatus, buvo atlikta analizė, pateikta 5 pav.

5 pav. Lengvų fizinių bausmių naudojimo reikalui esant vertinimas pagal tėvų išsilavinimą.

Gauti duomenys parodė, jog teiginiui „Net esant reikalui tėvai negali naudoti lengvų fizinių bausmių“ labiausiai pritaria pagrindinį išsilavinimą turintys tėvai 40 proc., nors nesutinka taip pat apie 40 proc. pagrindinį išsilavinimą turinčių apklaustųjų. Pritaria daugiausia aukštąjį išsilavinimą turintys tėvai. Todėl galime teigti, jog šio tyrimo rezultatai tik iš dalies sutinka su Ž. Jonynienės atlikto tyrimo rezultatais.

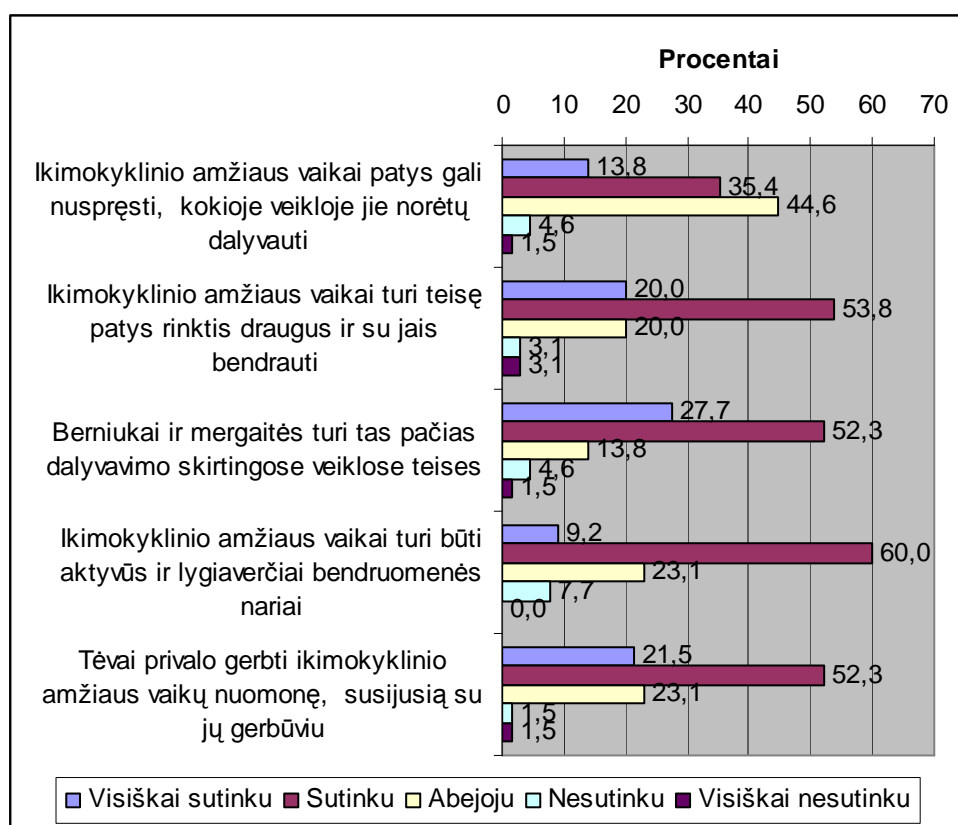
Apibendrinus duomenis nustatyta:

- Ne visi tėvai yra įsitikinę, kad ikimokyklinio amžiaus vaikus būtina apginti nuo aplinkinių pašių, ypač tuo abejoja miestelyje gyvenantys tėvai.
- Dauguma tėvų sutinka su teiginiu, kad vaikai gali padėti tėvams atlikti tik tam tikrus buitinius darbus, ypač gyvenantieji kaime ir auginantys 3 ir daugiau vaikų.
- Apie fizinių bausmių taikymą vyrauja prieštaringos nuomonės, tačiau labiausiai joms nepritaria vyrai, o abejoja moterys.
- Dauguma tėvų supranta, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų raida ir ypač ugdomosios kompetencijos yra ne tik šeimos reikalas, tačiau yra abejojančių ir nepritariančiųjų.

- Dauguma tėvų, ypač auginančių 1 vaiką, supranta, kad vaikus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje bausti uždarant juos į atskirą kambarį netikslinga, tačiau yra ir prieštaraujančių, ypač tėvų, auginančių 3 ir daugiau vaikų.

3.2.4. Tėvų požiūrio į ikimokyklinio amžiaus vaikų dalyvavimo teises analizė

S. Fountain (2000), kalbėdamas apie vaikų dalyvavimo teises, jas įvardino kaip teisę aktyviai dalyvauti bendruomenės gyvenime, teisę laisvai reikšti savo mintis, vertinti dalykus, susijusius su pačių vaikų gyvenimu. Vadovaujantis šiomis nuostatomis, respondentams buvo pateikta užduotis apie jų požiūrį į vaikų dalyvavimo teises, sudaryta iš 5 teiginių. Gauti apibendrinti duomenys pateikti 7 paveiksle.

7 pav. Tėvų požiūrio į vaikų dalyvavimo teises procentinis pasiskirstymas.

Kaip matyti pateiktajame paveiksle, daugiausia tėvų sutinka ir net visiškai sutinka su teiginiu, (atitinkamai 52 proc. ir 28 proc.), kad berniukai ir mergaitės turi tas pačias dalyvavimo skirtingose veiklose teises, tačiau net 5 proc. apklaustųjų tėvų su tuo nesutinka, 1,5 proc. visiškai nesutinka ir 14 proc. abejoja, nors, kaip teigiama teorinėje darbo dalyje, Vaiko teisių komitetas yra

nustatęs keturis pagrindinius Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijos principus, kurių vienas yra nediskriminacija. Vaiko teisių diskriminaciją draudžiančios nuostatos yra išdėstytos minėtos Konvencijos 2 straipsnyje, kuriame teigiama, kad Valstybės dalyvės privalo gerbti ir garantuoti visas Konvencijoje numatytas teises kiekvienam vaikui, nepriklausomai nuo jo tėvų ar globėjų rasės, odos spalvos, lyties ir t.t. Taip pat tos pačios Konvencijos 29 straipsnyje yra reglamentuojamas vyrų ir moterų lygiateisiškumas. Jungtinių tautų vaiko teisių deklaracijos 10 principas taip pat skatina mažinti diskriminaciją. Jame reglamentuojama, kad: „Vaikas turi būti apsaugotas nuo to, kas skatintų rasinę, religinę ar kitokią diskriminacijos formą. Jis turi būti auklėjamas savitarpio supratimo, pakantumo, tautų draugystės, taikos ir visuotinės brolybės dvasia ir suvokti, kad jo energija ir gabumai turi būti panaudoti kitų žmonių labui.“

Vertinant ikimokyklinio amžiaus vaikų teisę patiems rinktis draugus ir su jais bendrauti, tėvų nuomonių skirtumas išryškėjo didesnis. Su šia vaikų teise visiškai sutiko 20 proc. respondentų, sutiko 54 proc., tačiau net 20 proc. suabejojo, o po 3 proc. visų apklaustųjų nesutiko ir visiškai nesutiko. Tai įrodo, kad šie tėvai pažeidžia vaikų teisę laisvai reikšti savo pažiūras, visais vaiką liečiančiais klausimais, kuri pateikiama Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijos 12 straipsnyje. Be to, žaidimas su kitais vaikais, ypač bendraamžiais, yra labai svarbus vaiko socialinei, moralinei ir emocinei raidai ir sugebėjimui įveikti stresą ir nesivelti į konfliktus. Būtent laisvai žaisdamas vaikas išmoksta suprasti kitus, dalytis, užjausti, ugdyti bendradarbiavimo įgūdžius. (Vaikų teisės, nuostatų įgyvendinimas, 2002.)

Su teiginiu, kad „Tėvai privalo gerbti ikimokyklinio amžiaus vaikų nuomonę, susikusią su jų gerbūviu“, visiškai sutinka 21,5 proc. tėvų, sutinka 52 proc. ir net 23 proc. respondentų abejojo, o visiškai nesutinka ir nesutinka po 1,5 proc. visų apklaustųjų tėvų. Tai leidžia prieiti prie išvados, kad šie tėvai nesilaiko jiems numatytos aktyvios pareigos sužinoti vaiko pažiūras ir deramai į jas atsižvelgti. Kaip teigiama Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijos 12 straipsnyje, valstybės dalyvės turi garantuoti vaikui, sugebančiam suformuluoti savo pažiūras, teisę laisvai jas reikšti visais jį liečiančiais klausimais; taip pat vaiko pažiūroms, atsižvelgiant į jo amžių ir brandumą, turi būti skiriama daug dėmesio. Kadangi vaiko gyvenimas prasideda šeimoje, tai ir pagrindinės vaikų teisės turi būti pradėtos įgyvendinti jau šeimoje. Nagrinėjant Vaiko teisių komiteto nustatytus keturis pagrindinius Konvencijos principus, negalima neatkreipti dėmesio, kad vienas jų yra Vaiko teisė būti išklaustam, kur pagarbos vaiko pažiūroms principas pabrėžia vaiko, kaip aktyvaus teisės subjekto, galinčio aktyviai dalyvauti priimant sprendimus su juo susijusiais klausimais. Čia vaikas yra pripažįstamas kaip visavertis žmogus, turintis teisę išreikšti savo pažiūras, kurioms turi būti skirta dėmesio ir į kurias būtina atsižvelgti.

Jungtinių Tautų vaiko teisių deklaracijos 2 principu reglamentuojama, kad „Įstatymu ir kitokiomis priemonėmis vaikui turi būti garantuota ypatinga apsauga ir suteikiamos galimybės ir sąlygos sveikai ir normaliai vystytis fiziškai, protišcai, doroviškai, dvasiškai ir dalyvauti visuomenės gyvenime“, tačiau su teiginiu, kad „Ikimokyklinio amžiaus vaikai turi būti aktyvūs ir lygiaverčiai bendruomenės nariai“, visiškai sutinka tik 9 proc. tėvų ir sutinka 60 proc., o net 23 proc. abejoja ir 8 proc. nesutinka. Nors ir Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijos 29 straipsnyje yra teigiama, kad vienas vaiko lavinimo tikslų yra parengti vaiką sąmoningam gyvenimui laisvoje visuomenėje, o parengti geriausiai praktiškai mokant. Jei ruošime vaikus sąmoningam gyvenimui laisvoje visuomenėje, turime pripažinti ir jų teisę būti lygiaverčiais bendruomenės nariais.

Kiekvienas mes sprendžiame, kas mums geriausia ir ko labiausiai reikėtų. Tokią pat teisę turi ir ikimokyklinio amžiaus vaikai. Ji reglamentuojama Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 12 straipsnyje, kur teigiama, kad kiekvienas vaikas turi teisę laisvai reikšti savo pažiūras visais jį liečiančiais klausimais, tuo tarpu ir apie veiklos pasirinkimo laisvę, tačiau su teiginiu, kad „Ikimokyklinio amžiaus vaikai patys gali nuspręsti, kokioje veikloje jie norėtų dalyvauti“ visiškai sutinka tik 14 proc. tėvų, sutinka 35 proc. ir net 45 proc. abejoja, 5 proc. nesutinka ir 1,5 visiškai nesutinka. Galima daryti išvadą, kad ne visose šeimose užtikrinama vaikų teisė rinktis.

Analizės dėka pavyko išsiaiškinti, jog statistiškai reikšmingų skirtumų vertinant vaikų globos ir saugumo teises nebuvo skiriant tėvų grupes pagal lytį, pagal gyvenamąją vietą, pagal išsilavinimą bei pagal vaikų skaičių šeimoje, tačiau vertinant pateiktus teiginius pagal tėvų amžių statistiškai reikšmingų skirtumų buvo ($r=-0,325$, $p<0,05$). Nesutiko tėvų nuomonė apie ikimokyklinio amžiaus vaikų teisę patiems rinktis draugus ir su jais bendrauti. Šiai vaikų teisei visiškai pritarė 100 proc. per 51 m. amžiaus tėvai, visiškai sutiko su šiuo teiginiu ir sutiko (atitinkamai 30 proc. ir 70 proc.) 41 – 50 m. amžiaus tarpsnio tėvai ir net 6 proc. visiškai nesutiko 31 – 40 m. amžiaus tarpsnio tėvų bei 10 proc. iki 30 m. amžiaus tėvų nesutiko.

Apibendrinus duomenis nustatyta:

- Didelė dalis tėvų pažeidžia vaikų teisę rinktis pasirenkant mėgstamą veiklą.
- Ketvirtadalis respondentų abejoja vaikų kompetencija rinktis draugus ir su jais bendrauti, taip pažeisdami vaikų teisę rinktis. Šiai vaikų teisei labiausiai pritaria per 51 m. esantys tėvai.
- Dauguma tėvų pritaria berniukų ir mergaičių lygiateisiškumui, tačiau vyrauja ir priešinga nuomonė, atspindinti diskriminacijos principus.

- Dauguma tėvų pripažįsta ikimokyklinio amžiaus vaikus, kaip lygiaverčius bendruomenės narius, tačiau yra ir abejojančių bei prieštaraujančiųjų.
- Dalis tėvų nesutinka su tuo, kad privalo gerbti ikimokyklinio amžiaus vaikų nuomonę, susijusią su jų gerbūviu taip pažeisdami vaikų teisę būti išklaustytiems.

IŠVADOS

1. Vaikai dėl amžiaus ypatumų, specifinės padėties šeimoje ir visuomenėje yra viena labiausiai pažeidžiamų socialinių grupių, jie ypač jautriai reaguoja į patiriamus pokyčius aplinkoje, todėl vaiko interesų ir teisių apsaugai turi būti skiriamas išskirtinis dėmesys.
2. Pagrindinė institucija, kuri savo struktūra ir funkcionalumu gali geriausiai užtikrinti vaiko teisių įgyvendinimą, yra šeima. Šeima yra ypatinga erdvė vaiko- suaugusiojo ryšiams formuoti. Ji kaip saugi ir tinkamiausia aplinka vaiko vystymuisi, gerovei ir apsaugai.
3. Vaiko teisių šeimoje įgyvendinimas garantuoja vaiko interesų bei fiziologinių, saugumo, meilės ir kt. poreikių patenkinimą. Vaikai yra žmonių bendruomenės dalis, kuriai privalo būti garantuota galimybė naudotis prigimtinėmis ir teisės aktuose įtvirtintomis teisėmis ir laisvėmis bei sulaukti veiksmingos pagalbos, paramos ir apsaugos. Valstybė privalo užtikrinti ir sudaryti galimybes vaikams jaustis pilnaverčiais visuomenės nariais.
4. Vaikas nuo suaugusio žmogaus skiriasi savo socialine, emocine bei fizine branda ir dėl šių skirtumų dažnai negali tinkamai pasinaudoti savo teisėmis bei jas apginti. Todėl ir valstybių nacionaliniai, ir tarptautinės teisės aktai suteikia vaikams papildomą apsaugą, įtvirtindami jiems tokias teises, kurių neturi suaugę žmonės – teisę augti, teisę vystytis, teisę į gyvenimo sąlygas, gyvenamąjį būstą ir pan.
5. Lietuvoje vaikų apsaugos politika yra vystymosi etape. Nors suformuota teisinė ir institucinė vaiko teisių apsaugos sistema, ji funkcionuoja nepakankamai efektyviai. Labai dažnai susiduriama su vaiko teisių pažeidimais, netinkamu visuomenės požiūriu į vaiką, kaip globos reikalaujantį, savo poreikių, nuomonės, teisių neturintį individą.
6. Imantis bet kokių su vaiku susijusių veiksmų, turi būti atsižvelgiama į svarbiausią kriterijų - vaiko interesus. Vaiko interesai – tai pirmiausia įstatymuose numatytos vaiko teisės ir galimybė šias teises įgyvendinti konkrečioje situacijoje. Šiuo principu turi vadovautis valstybės institucijos, nevyriausybines organizacijos, vaiko tėvai ar globėjai.
7. Tėvai, priimdami sprendimus, susijusius su ikimokyklinio amžiaus vaiku, ne visuomet atsižvelgia į jų norus ir interesus. Vaiko norų labiausiai paiso tėvai, esantys iki 30 m. ir per 51 m.

8. Dauguma tėvų stengiasi, kad ikimokyklinio amžiaus vaikams būtų sudarytos palankesnės vystymosi sąlygos ir sutinka, kad nepaisant šeimyninių nesutarimų, ikimokyklinio amžiaus vaikai turėtų teisę bendrauti su abiem tėvais, ypač šiai vaikų teisei pritaria vyrai. Tačiau vis dar egzistuoja vaikų su fizinėmis ir psichinėmis negalėmis diskriminacija.

9. Tėvai pripažįsta, kad vaikai turi turėti savo teises, tačiau yra ir prieštaraujančiųjų, ypač tėvų, auginančių 1 ar 2 vaikus, tačiau mano, kad ikimokyklinio amžiaus vaikai dar yra per maži, kad gautų žinių apie savo teises ir pareigas.

10. Dalis tėvų nesutinka su tuo, kad ikimokyklinio amžiaus vaikams tikslinga ugdyti specialiąsias pažinimo kompetencijas, nes jų negali įgyti natūraliai, ypač vyresnio amžiaus tėvai. Tam labiausiai pritaria gyvenantieji mieste ir 1 vaiką auginantieji.

11. Dauguma tėvų gerbia ikimokyklinukų teisę į privatumą namuose ir darželyje, ypač gyvenantieji mieste. teigiamai tėvai vertino vaikų teisę rinktis žaislus bei knygesles, ypač gyvenantieji kaime ir miestelyje.

12. Ne visi tėvai yra įsitikinę, kad ikimokyklinio amžiaus vaikus būtina apginti nuo aplinkinių pašaipų, ypač tuo abejoja miestelyje gyvenantys tėvai.

13. Dauguma tėvų sutinka su teiginiu, kad vaikai gali padėti tėvams atlikti tik tam tikrus buitinius darbus, ypač gyvenantieji kaime ir auginantys 3 ir daugiau vaikų.

14. Apie fizinių bausmių taikymą vyrauja prieštaringos nuomonės, tačiau labiausiai joms nepritaria vyrai, o abejoja moterys.

15. Dauguma tėvų supranta, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų raida ir ypač ugdomosios kompetencijos yra ne tik šeimos reikalas, tačiau yra abejojančių ir nepritariančiųjų.

16. Dauguma tėvų, ypač auginančių 1 vaiką, supranta, kad vaikus ikimokyklinio ugdymo įstaigoje bausti uždarant juos į atskirą kambarį netikslinga, tačiau yra ir prieštaraujančių, ypač tėvų, auginančių 3 ir daugiau vaikų.

17. Didelė dalis tėvų pažeidžia vaikų teisę pasirenkant mėgstamą veiklą, ir abejoja vaikų kompetencija rinktis draugus ir su jais bendrauti.

Dauguma tėvų pripažįsta ikimokyklinio amžiaus vaikus, kaip lygiaverčius bendruomenės narius, tačiau yra ir abejojančių bei prieštaraujančiųjų, dalis tėvų nesutinka ir su tuo, kad privalo gerbti ikimokyklinio amžiaus vaikų nuomonę, susijusią su jų gerbūviu taip pažeisdami vaikų teisę būti išklausytam.

REKOMENDACIJOS

Tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, požiūrį į vaiko teises reiktų koreguoti per įvairias veiklas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ir ne tik. Bendradarbiavimo su šeima strateginės kryptys:

1. **Vaikų lankymas namuose.** Vaikų lankymas namuose turi dvejopą tikslą: susipažinti su vaiko gyvenimo sąlygomis, išsiaiškinti auklėjimo šeimoje klaidas, patarti tėvams ir susipažinti su gera auklėjimo patirtimi ir ją propaguoti.

2. **Individualūs pokalbiai.** Tokie pokalbiai vyksta tėvų arba auklėtojų iniciatyva. Kai tėvai pajunta, kad auklėtoja viskuo domisi, stengiasi padėti – pasitikėjimas garantuotas.

3. **Neakivaizdiniai pokalbiai.** Naudojant šią darbo su tėvais formą, kitiems tėvams suteikiama galimybė susipažinti su gera auklėjimo šeimoje patirtimi, sukeliama naujų minčių apie auklėjimo problemas bei skatinamas tėvų susidomėjimas naujomis auklėjimo formomis ir būdais.

4. **Konsultacijos.** Konsultacijas gali vesti įvairių sričių specialistai: vaiko teisių apsaugos, vaikų psichologas ir kt.

5. **Visuotiniai tėvų susirinkimai.** Jų metu tėvai supažindinami su platesniais vaikų ugdymo klausimais, propaguojamos psichologinės, pedagoginės žinios apie ikimokyklinio amžiaus vaikų auklėjimo ypatumus, jo teises šeimoje ir ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje

6. **Konferencijos.** Konferencijos tikslas – paskleisti gerą patirtį pasirinktu klausimu (pvz. vaiko teisių įgyvendinimo, apsaugos).

7. **Bendros tėvų ir vaikų šventės.**

8. **Tėvų kampelis.** Jame auklėtojos pasiūlo rekomendacijas medicininėmis, pedagoginėmis, psichologinėmis, vaiko teisių apsaugos temomis. Rekomenduojama klausimų dėžutė, kuri padeda sudominti tėvus.

9. **Atvirų durų dienos.** Jos padeda tėvams susipažinti su vaikų gyvenimo sąlygomis ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, su auklėtojų darbo metodais, vaikų įgūdžiais ir mokėjimais.

10. **Bibliotekėlė tėvams.** Tėvai turi turėti galimybę skolintis ir parsinešti į namus knygų ir žaislų, tai bus puiki proga vaikams ir tėvams pabendrauti

11. **Žinutės ir užrašų knygtės.** Bendravimą tarp tėvų ir auklėtojų gali palengvinti per vaiką perduodamos trumposios žinutės. Toks bendravimas užtikrina nenutrūkstamą ryšį tarp šeimos ir auklėtojos.

12. **Skelbimų lentos.**

13. **Informaciniai laiškai.** Juose gali būti pateikiami patarimai veiklai namuose, svarbiausios naujienos, prašymas, priminimas apie artėjantį renginį ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje.

14. Anketinės apklausos. Svarbiausias anketų tikslas – išsiaiškinti tėvų nuomonę įvairiais vaiko ugdymo klausimais.

15. Lektoriumai arba Tėvų universitetai. Paskaitas skaityti gali būti kviečiami patyrę pedagogai, tėvai, kurie pagal savo specialybę gali suteikti naudingų žinių apie vaikus, jų teises.

LITERATŪRA:

1. Aramavičiūtė V. (1978). Vaikas ir šeima. Kaunas: Šviesa.
2. Babachinaitė G. (1996). Vaiko teisės: jų samprata ir įgyvendinimo problemos. Vaiko teisės ir įgyvendinimo garantijos. Konferencijos medžiaga. Vilnius, Lietuvos Respublikos Seimo leidykla.
3. Bajoriūnas Z. (1997). Šeimos edukologija. Vilnius: Jošara.
4. Bitinas B. (2002). Pedagoginės diagnostikos pagrindai. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
5. Bulotas R. (2003). Žmogaus ir vaiko teisių mokymo (-si) pedagoginiai pagrindai vidurinėje mokykloje. Jonava.
6. Dodge D. T., Heroman C. (2008). Vaiko smegenų veiklos skatinimas. Pirmieji penkeri vaiko gyvenimo metai. Vilnius: Presvika.
7. Dodge D. T., Phinney J. (2008). Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas. Vadovas tėvams. Vilnius: Presvika.
8. Fountain S. Tik tai yra teisinga! (2000). Praktinis mokymas pagal Vaiko teisių konvenciją.- Vilnius: Lietuvos nac. UNICEF k-tas,
9. Gailienė D., Bulotaitė L., Sturlienė N. (1996). Aš myliu kiekvieną vaiką. Apie vaikų psichologinio atsparumo ugdymą. Knyga mokytojams ir auklėtojams. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
10. Garšvienė I., Ivoškuvienė R. (1993). Logopedija. Kaunas: Šviesa.
11. Golemen D. (1995). Emocinis intelektas. Vilnius: Presvika.
12. J. Guščinskienė., G. Kondrotaitė. (2006). „Socialinės rizikos šeimų problemos: Pagėgių savivaldybės atvejo studija“. Socialinis darbas, Nr. 5(2).
13. Hansen K. A., Kaufmann R. K., Saifer S. (1997). Ugdymas ir demokratijos kultūra. Vilnius: Lietus.
14. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija // Valstybės žinios. 1995, Nr. 60-1501.
15. Jonikaitė – Kievišienė J., Ivanauskienė F., (2008). Bausmės šeimoje: Edukacinės analizės kontekstas. Jaunųjų mokslininkų darbai, Nr. 1 (17). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
16. Jonynienė Ž. V., (2005). Vaiko teisių įgyvendinimo Lietuvoje aktualijos. Acta pedagogica Vilnensia, Nr. 15. Vilnius: VU leidykla.
17. Jovaiša L. (1993). Pedagogikos terminai. Kaunas: Šviesa.
18. Kabašinskaitė D., (2002). Vaikystės sociologija, vaikų teisės ir vaikų politika. Filosofija, sociologija. Nr.3
19. Kairienė B., (2007). Vaiko teisių įgyvendinimo ypatumai šeimoje. // Socialinis darbas, Nr. 6(2)

20. Kardelis K. (2007). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai: Liucijus.
21. Kvieskienė G. (2005). Pozityvioji socializacija. Monografija Vilnius: VPU leidykla
22. Langas P. Piūler S. (2002). Vaikų teisės- žmogaus teisės. Vaikystė pavojuje. Vilnius: BSPB.
23. Leliūgienė I. (2003). Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas. Kaunas: Technologija.
24. Leliūgienė I. (2003). Socialinė pedagogika. Vadovėlis Kaunas: Technologija.
25. LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. Valstybės žinios 1996-04-12, Nr. 33-807.
26. LR Švietimo įstatymas. Nauja įstatymo redakcija nuo 2003 m. birželio 28 d. // Žin., 2003, Nr. 63-2853.
27. Mano teisės I dalis. (1997). Vilnius: Vaiko teisių informacijos ir konsultacijos centras.
28. Miškinis K. (2003). Šeima žmogaus gyvenime. Kaunas: Aušra.
29. Monkevičienė O. (2003). Mano vaikai. Priešmokyklinis vaiko ugdymas. Kaunas: Šviesa.
30. Muchina V. (1998). Vaiko psichologija. Kaunas: Šviesa.
31. Navaitis G. (1998). Psichologinė parama vaikams. Vilnius: Kronta.
32. Pasaulis vaikui: ugdymo realijos ir perspektyvos. (2006). I-II dalys. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
33. Pileckaitė – Markovienė M., Nasvytienė D., Bumblytė D. (2004). Vystymosi psichologija: vaikystė. Vilnius: Enciklopedija.
34. Pukėnas K. (2005). Sportinių tyrimų duomenų analizė SPSS programa. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija.
35. Purvaneckienė G., (2005). Švietimo politika ir ikimokyklinio bei priešmokyklinio ugdymo plėtra// Acta Pedagogica Vilencia Nr. 15.
36. Sagatys G. (2006). Vaiko teisė į šeimos ryšius. – Vilnius: Teisinės informacijos centras.
37. Sakalauskas G. (2000). Vaiko teisių apsauga Lietuvoje.- Vilnius: Vaiko teisių informacijos centras.
38. Skujienė G., Steponėnienė. (2005). Šeimos etika. Rosma.
39. Uzdila J. (1993). Dorinis asmenybės ugdymas šeimoje. Vilnius: Academia.
40. Vaikų teisės: nuostatų įgyvendinimas (2002). Vilnius: Vaikų teisių informacijos centras.
41. Vaiko teisių konvencijos nagrinėjimo pradinėse mokyklose metodika. 1999. Vilnius.
42. Vaitkevičius J. (1999). Šeima, kaip socialinio tyrimo objektas. Socialinis ugdymas (I). – Vilnius: Vilniaus Pedagoginis universitetas.
43. Valickas G. (1997). Psichologinės asocialaus elgesio ištakos. Monografija. Vilnius: LTA.
44. Valstybinė šeimos politikos koncepcija // Valstybės žinios. 2008, Nr. 69 - 2624.
45. Žukauskienė R. (1998). Raidos psichologija. Vilnius: Margi raštai.

Priedai

Tėveliai,

Man svarbi Jūsų nuomonė apie Jūsų vaikučių teises, Jūsų požiūris į jas. Tyrimo anketa yra ANONIMINĖ, jos pasirašyti nereikia.

Prašau pažymėti atsakymus į žemiau pateiktus klausimus (žymėkite x).

Apklausą atlieka Šiaulių universiteto magistrantė D. Grudzinskienė.

Trumpa informacija apie Jus:

Jūsų lytis:	☐ vyras; ☐ moteris.
Jūsų amžius:	☐ iki 30 metų; ☐ 31- 40 m; ☐ 41- 50 m; ☐ per 51 m.
Jūs gyvenate:	☐ mieste; ☐ miestelyje; ☐ kaime.
Jūsų išsilavinimas:	☐ pradinis; ☐ pagrindinis; ☐ vidurinis; ☐ spec.vidurinis; ☐ aukštesnysis; ☐ aukštasis; ☐ kita.....
Vaikų skaičius Jūsų šeimoje:	☐ 1 vaikas; ☐ 2 vaikai; ☐ 3 vaikai; ☐ 4 vaikai ir daugiau.

Kiekvienoje eilutėje pažymėkite tik vieną Jums tinkantį atsakymą (žymėkite x).

Teiginiai	Visiškai sutinku	Sutinku	Abejoju	Nesutinku	Visiškai nesutinku
Priimant sprendimus susijusius su ikimokyklinio amžiaus vaiku, reikia atsižvelgti į jo norus ir interesus.					
Ikimokyklinukams būtina sudaryti palankesnes vystymosi sąlygas.					
Nepaisant šeimyninių nesutarimų, ikimokyklinio amžiaus vaikai turi teisę bendrauti su abiem tėvais.					
Vaikai su fizinėmis ir psichinėmis negalėmis turi teisę būti integruoti į bendraamžių grupę ikimokyklinėje įstaigoje.					
Ikimokyklinio amžiaus vaikų sveikatos apsauga turi būti					

išskirtinio pobūdžio.					
Ikimokyklinio amžiaus vaikams reikia teisių, nes jie turi ir pareigų.					
Ikimokyklinio amžiaus vaikams tikslinga ugdyti specialiąsias pažinimo kompetencijas, nes jų negali įgyti natūraliai.					
Ikimokyklinukai turi teisę į privatumą namuose ir darželyje.					
Ikimokyklinio amžiaus vaikai patys gali rinktis, su kokiais žaislais žaisti ir kokias knygeles vartoti.					
Ikimokyklinio amžiaus vaikai ne per maži, kad gautų žinių apie savo teises ir pareigas.					
Ikimokyklinio amžiaus vaikai negali patys apsiginti, jeigu iš jų šaiposi bendraamžiai.					
Ikimokyklinio amžiaus vaikas gali padėti tėvams atlikti tik tam tikrus buitinius darbus.					
Net esant reikalui tėvai negali naudoti lengvų fizinių bausmių.					
Ikimokyklinio amžiaus vaiko raida ir ugdomos kompetencijos yra ne tik šeimos reikalas.					
Ikimokyklinėse įstaigose netikslinga vaikus bausti uždarant juos į atskirą kambarį.					
Ikimokyklinio amžiaus vaikai patys gali nuspręsti, kokioje veikloje jie norėtų dalyvauti.					
Ikimokyklinio amžiaus vaikai turi teisę patys rinktis draugus ir su jais bendrauti.					
Berniukai ir mergaitės turi tas pačias dalyvavimo skirtingose veiklose teises.					
Ikimokyklinio amžiaus vaikai turi būti aktyvūs ir lygiaverčiai bendruomenės nariai.					
Tėvai privalo gerbti ikimokyklinio amžiaus vaikų nuomonę, susijusią su jų gerbūviu.					

Ačiū už atsakymus!